

4

2006

ročník 58

40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

- 110 — Metodický návod k vedení evidence Národního archivního dědictví v muzeích, knihovnách, galeriích, památnících, pracovištích AV ČR a vysokých školách, podle vyhlášky č. 645/2004 Sb., ze dne 13. 12. 2004/ Václav Babička
- 113 — Knihovny tvoří lidé/ Libuše Foberová
- 117 — Ústřední knihovna FF UK aneb Pokus o překonání historického paradoxu/ Stanislav Čumpl
- 120 — Public relations v českých knihovnách: výsledky průzkumu/ Petra Šicová
- 122 — ZE ZAHRANIČÍ
Krátká úvaha o Wikipedii/ Sylva Šimsová
- 125 — Služby zrakově handicapovaným čtenářům v Krajské knihovně Vysočiny v Havlíčkově Brodě/ Hana Lacínová
- 128 — Digitální projekty a programy v České republice a v angloamerické oblasti – 9/ Vesna Škodová
- 130 — Komunikace s tělesně a duševně handicapovanými uživateli knihovnických služeb/ Lubica Korgová
- 133 — Porovnávání činnosti knihoven Jihočeského kraje podle statistik, standardů a dalších kritérií/ Lidmila Šviková
- 136 — Jsou uživatelé českých knihoven nevychovaní?/ Aleš Hrazdil
- 138 — RECENZE
- 140 — JAK VYSLOVOVAT JMÉNA CIZÍCH AUTORŮ
- 141 — Z KNIHOVEN...
- 142 — ZE SVĚTA
- 143 — NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY
KNIHOVNICKÉ LITERATURY NK ČR
- 144 — KNIHOVNY V TISKU
- SYLVA ŠIMSOVÁ ODPOVÍDÁ Z ANGLIE

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno
v Nakladatelství a vydavatelství Academia

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Hana Jirkalová
Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková
Redakce a inzerce: Legerova 61, 120 00 Praha 2,
tel.: 224 941 159, 224 941 976, l. 226, 264,
e-mail: ctenar@academia.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Bínová (předsedkyně),
Ing. Aleš Brožek, Mgr. Jan Helcelet, Ing. Jan Kaňka,
PhDr. Šárka Kašpárková, PhDr. Ladislav Kurka,
PhDr. Jan Meier, Mgr. Petra Miturová,
Mgr. Alena Otrubová, Mgr. Jan Pěta,
PaedDr. Vladislav Raška, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Vladimíra Švorcová, PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá firma
ALL PRODUCTION, P.O. BOX 732, 111 21 Praha 1.
Call centrum:

tel.: 234 092 851, fax: 234 092 813
e-mail: predplatne@predplatne.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu
PNS a.s. – drobný prodej.

Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha
čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,
dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L.K. PERMANENT, s.r.o.,
P.O. BOX 4, 834 14 Bratislava 34,
tel.: 004217/444 537 11, fax: 004217/443 733 11
Cena jednoho čísla 60 Sk, roční předplatné 660 Sk,
roční předplatné 440 Kč

Časopis vychází s podporou dotace
z programu MK ČR Knihovna 21. století
Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit
publikované materiály i na internetu.
Číslo odevzdáno k tisku 5. 4. 2006
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

Procedural instructions on maintaining National Archive Heritage records in museums, libraries, galleries, memorial museums and departments of the Academy of Sciences of the Czech Republic and institutes of higher education in compliance with Decree No. 645/2004 Coll., of 13th December 2004, implementing certain provisions of the Archives and Documentary Service Act and the amendment of certain other laws /110

Libraries are the people in them (*Libuše Foberová*) /113

Charles University Philosophical Faculty Central Library – an attempt to overcome a historical paradox (*Stanislav Čumpl*) /117

Public relations in Czech libraries: poll results (*Petra Šicová*) /120
Brief reflections on Wikipedia (*Sylva Šimsová*) /122

Services for visually handicapped readers in the Vysočina Regional Library in Havlíčkův Brod (*Hana Lacínová*) /125
Individual digital libraries and digital library projects

in the Anglo-American sphere – 9 (*Vesna Škodová*) /128

Communication with physically and mentally handicapped users of library services (*Lubica Korgová*) /130

Comparison of the activities of libraries in the South Bohemian Region using statistics, standards and other criteria (*Lidmila Šviková*) /133

Are Czech library users ill-mannered? (*Aleš Hrazdil*) /136
Reviews /138

From the libraries /141

Regular features

AUS DEM INHALT

Methodische Instruktion zur Evidenzführung der Nationalarchiverbschaft in Museen, Bibliotheken, Galerien, Denkmälern, Arbeitsplätzen von Akademie der Wissenschaften Tschechischer Republik und in den Hochschulen gemäss der Kundmachung Nr. 645/2004 Smlg vom 13. Dezember 2004, wodurch irgendwelche Anordnungen des Gesetzes über die Archivlehre und den Schriftdienst und über Abänderung mancher Gesetze durchgeführt werden /110

Bibliotheken schaffen Leute (*Libuše Foberová*) /113

Zentralbibliothek der Philosophischen Fakultät von Karlsuniversität oder Versuch über Bewältigung des historischen Paradoxes (*Stanislav Čumpl*) /117

Public relations in tschechischen Bibliotheken:
Ergebnisse der Untersuchung (*Petra Šicová*) /120

Kurze Meditation über Wikipedia (*Sylva Šimsová*) /122

Dienste für sehgehandikapten Leser in der Kreisbibliothek Vysočina in Havlíčkův Brod (*Hana Lacínová*) /125

Einzelne Digitalbibliotheken und deren Projekte in der angloamerikanischen Region – 9 (*Vesna Škodová*) /128

Kommunikation mit den körperlich und geistig gehandikapt Benützern der Bibliothekardienste (*Lubica Korgová*) /130

Tätigkeitsvergleich der Bibliotheken des Südböhmischen Kreises nach der Statistik, Standards und anderen Kriterien (*Lidmila Šviková*) /133

Sind Benützer der tschechischen Bibliotheken ungezogen? (*Aleš Hrazdil*) /136

Rezensionen /138

Aus den Bibliotheken /141

Regelmässige Spalten

METODICKÝ NÁVOD

k vedení evidence Národního archivního dědictví v muzeích, knihovnách, galeriích, památnících, pracovištích Akademie věd České republiky a vysokých školách, podle vyhlášky č. 645/2004 Sb., ze dne 13. prosince 2004, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů

Č. j. AS-862/2-2005

HLAVA I Úvodní ustanovení Čl. 1

Tento metodický návod se týká archiválií, které jsou trvale uloženy v muzeích, knihovnách, galeriích, památnících, pracovištích Akademie věd České republiky a vysokých školách (dále jen „kulturně vědeckých institucích“) a nejsou uloženy v jimi zřízených akreditovaných archivech. Tyto archiválie jsou podle § 16 odst. 2 zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů (dále jen „zákon“) součástí Národního archivního dědictví (dále jen „NAD“). Jde o archiválie, které se dostaly do těchto kulturně vědeckých institucí v důsledku jejich akviziční a sbírkotvorné činnosti.¹

Evidence NAD je upravena v § 16–19, § 62, § 82 a zákona. Povinnost kulturně vědeckých institucí vést základní evidence NAD archiválií, které se nalézají v jejich péči, je stanovena § 16 odst. 3 zákona.

Vyhláška č. 645/2004 Sb., ze dne 13. prosince 2004, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů (dále jen „vyhláška“), upravuje i vedení evidence NAD v § 1–12 a dále v přílohách č. 1 a 2, které kodifikují evidenční jednotky a typy archivních pomůcek.

Podrobnosti vedení evidence NAD dále specifikuje Metodický návod odboru archivní správy MV k vedení evidence NAD podle vyhlášky č. 645/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů ze dne 25. února 2005 (č. j. AS-169/2-2005 – dále jen „návod“).

HLAVA II Archiválie v kulturně vědeckých institucích Čl. 2

Archiválie uložené v kulturně vědeckých institucích jsou evidovány na základě výše uvedené archivní legislativy v rámci evidence NAD. Platí to rovněž pro archiválie evidované v rámci sbírkové evidence na základě zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů (srv. § 6 odst. 2, § 9 odst. 1 písm. d bod 6 a především § 15 odst. 2 zákona č. 122/2000 Sb.) a archiválie evidované jako knihovní jednotky na základě zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).

Čl. 3

Za archiválie uložené v kulturně vědeckých institucích, které podléhají evidenci NAD podle zákona č. 499/2004 Sb., jsou považovány všechny dokumenty trvalé hodnoty získané v důsledku akviziční a sbírkotvorné činnosti jednotlivých kulturně vědeckých institucí. Tyto dokumenty jsou pokládány za archiválie získané výběrem a jako takové musejí být v souladu s § 16 odst. 3 zákona evidovány příslušnou kulturně vědeckou institucí v rámci evidence NAD.

Jako pomocná kritéria při vzetí těchto archiválií do evidence lze využít kritérií výběru archiválií stanovených v § 4 a 5 zákona a dále kritérií stanovených v příloze č. 1 a 2 zákona, i když jde o kritéria výběru dokumentů. Do evidence NAD jsou však vždy vzaty typáře, kroniky, osobní fondy významných osobností politického, hospodářského, vědeckého, technického, kulturního, náboženského, církevního a sportovního života, archiválie vzniklé z činnosti organizací a spolků a rukopisy významných literárních, vědeckých a technických děl.

Čl. 4

Evidence NAD archiválií v kulturně vědeckých institucích vychází ze zásady, že se eviduje celý archivní soubor bez ohledu na to, zda kritéria výběru archiválií splňuje pouze část archivního souboru.

HLAVA III Archivní soubory a jednotlivé archiválie Čl. 5

Archiválie v péči kulturně vědeckých institucí jsou ukládány podle provenienčního principu v rámci jednotlivých archivních fondů. Archiválie, které nejsou součástí archivních fondů, tvoří součásti jednotlivých archivních sbírek. Při jejich vytváření se vychází z následujících definic:

Archivní fond je soubor archiválií, který vznikl výběrem z dokumentů vytvořených činností určité fyzické nebo právnické osoby.

Archivní sbírka je soubor archiválií vytvořený záměrnou sbírkotvornou činností bez zřetele na původce archiválií, navzájem propojený jedním nebo několika znaky.

Pro archivní fondy a archivní sbírky se používá obecné označení archivní soubory.

Pro každý archivní soubor je veden zvláštní evidenční list NAD. Nejčastějšími archivními soubory v kulturně vědeckých institucích jsou osobní fondy, fondy spolků a sbírky archiválií včetně sbírek typářů.

Čl. 6

Kromě ucelených archivních souborů se v kulturně vědeckých institucích objevují archiválie, které jsou zařazeny do sbírek muzejní povahy podle § 2 odst. 1 zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy. Tyto archiválie jsou rovněž součástí NAD. Evidují se na evidenčních listech NAD pod názvem muzejní sbírky. V evidenčních jednotkách se uvádějí pouze předmětné archiválie, které jsou podrobně charakterizovány v tematickém popisu. U archiválií, které jsou evidovány jako knihovní jednotky, se postupuje standardním způsobem, tj. názvem archivního souboru na listu NAD je odvozen z názvu původce.

Čl. 7

Archivní soubory uložené v kulturně vědeckých institucích jsou zpracovávány a inventarizovány v souladu se Základními pravidly pro zpracování archivního materiálu.² Vytvářejí se k nim archivní pomůcky, které musejí splňovat znaky stanovené v příloze č. 2 vyhlášky. Jednotlivé archiválie v muzejních sbírkách jsou zpracovávány podle pravidel Centrální evidence sbírek. Jednotlivé archiválie v knihovnách jsou zpracovávány v souladu s knihovnickými pravidly.

HLAVA IV Pomoc ze strany archivů Čl. 8

Protože u většiny kulturně vědeckých institucí převažuje sbírkové hledisko a v minulosti byla řada archiválií zařazena do sbírek muzejní povahy nebo do knihovních fondů, mohou při jejich evidování v rámci NAD vzniknout problémy, které kulturně vědecká instituce řeší ve spolupráci s Národním archivem nebo příslušným státním oblastním archivem, který vede archiválie této kulturně vědecké instituce v druhotné evidenci NAD.

V této souvislosti se doporučuje všem kulturně vědeckým institucím, které zřídily specializovaný archiv a které mají ve své péči další archiválie uložené mimo tento archiv, aby vedením jejich základní evidence NAD pověřily tento archiv a údaje z evidence NAD z jednotlivých organizačních složek byly předávány do druhotné evidence prostřednictvím tohoto archivu. Toto doporučení se vztahuje jmenovitě na vysoké školy, Akademii věd ČR, Národní muzeum v Praze, Národní technické muzeum, Národní knihovnu ČR.

HLAVA V Postup při evidování archiválií v kulturně vědeckých institucích Čl. 9

Kulturně vědecká instituce, která doposud nevedla evidenci archiválií, o které pečuje, informuje nejprve Národní archiv nebo územně příslušný státní oblastní archiv o této skutečnosti. Národní archiv nebo státní oblastní archiv neprodleně informují odbor archivní správy ministerstva o nutnosti přidělit příslušné instituci číslo v číselníku archivů a kulturně vědeckých institucí. Ministerstvo tyto údaje zanesle do evidencí vedených v souladu s § 18 odst. 2 zákona a přidělí kulturně vědecké instituci příslušné číslo. Informuje o této skutečnosti jak

archiv, který vede druhotnou evidenci, tak příslušnou kulturně vědeckou instituci. To následně umožní zanesení údajů o archiváliích zmíněné kulturně vědecké instituce do druhotné evidence Národního archivu nebo územně příslušného státního oblastního archivu v digitální podobě.

Národní archiv nebo příslušný státní oblastní archiv tyto informace zařadí rovněž do výroční zprávy o činnosti archivu, které jsou do konce měsíce února kalendářního roku předány ministerstvu (§ 62 odst. 1 zákona).

Čl. 10

Kulturně vědecká instituce, která pečuje o archiválie, předá Národnímu archivu nebo příslušnému státnímu oblastnímu archivu následující údaje:

- a) název a sídlo instituce kulturně vědecké instituce;
- b) název, sídlo a identifikační číslo právnické osoby, která je jejím zřizovatelem nebo která vůči ní plní funkci zřizovatele;
- c) jméno, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu fyzické osoby, která je zřizovatelem kulturně vědecké instituce;
- d) kontaktní údaje své instituce (telefon, fax, e-mail).

Změny v těchto údajích jsou Národnímu archivu nebo státnímu oblastnímu archivu sdělovány neprodleně.

Čl. 11

Kulturně vědecké instituce vedou základní evidenci NAD v rozsahu evidenčního listu NAD, a to v listinné podobě. Ostatní evidence NAD (evidence archivních pomůcek a evidence přírůstků a úbytků) vedou jen v rozsahu evidenčního listu NAD. Evidenční listy NAD jsou vedeny podle vzorů uvedených v příloze č. 3 návodu.

Pokud počet archivních souborů v kulturně vědecké instituci překročí 100, ministerstvo předá instituci na základě její žádosti programové vybavení pro vedení evidence v digitální podobě. Systémovou podporu poskytne příslušné kulturně vědecké instituci archiv, který její archiválie eviduje v druhotné evidenci NAD. OAS MV zařadí KVI do seznamu institucí, pro které zajišťuje volitelné školení programu PEvA.

V tomto případě je evidence nadále vedena v rozsahu listu NAD a samostatné evidence archivních pomůcek. Evidence přírůstků a úbytků se nadále vede v rozsahu evidenčního listu NAD. V tomto případě se aktualizovaná data zasílají do druhotné evidence v digitální podobě v termínech stanovených vyhláškou.

Čl. 12

Kulturně vědecká instituce vyplňuje listy NAD v listinné podobě na formulářích evidenčních listů NAD, které si objedná v Tiskárně Ministerstva vnitra ČR, p. o., Bartůňkova 4, 149 01 Praha 4 (skladové číslo 461). Vyplněné evidenční listy musejí být opatřeny náležitostmi podle § 6 odst. 2 vyhlášky a vyplňovány podle pravidel uvedených v § 6 odst. 4 vyhlášky.

Čl. 13

Aktuální údaje jsou předávány Národnímu archivu nebo příslušnému státnímu oblastnímu archivu do 31. ledna následujícího roku.

V listinné podobě se evidence NAD předává ve formě kopie evidenčního listu NAD.

Evidence v digitální podobě se předávají v interním formátu programového vybavení předaného ministerstvem kulturně vědeckým institucím nebo ve formátu XML.³ Předávaná data musí být v tomto případě správně formulována podle standardu XML a platná podle XML⁴ schématu, který vytváří a dálkově zpřístupní ministerstvo.

HLAVA VI

Působnost Národního archivu a státních oblastních archivů v oblasti druhotné evidence NAD v kulturně vědeckých institucích

Čl. 14

Národní archiv vede druhotnou evidenci archiválií uložených v kulturně vědeckých institucích, mezi než patří:

- a) ústavy Akademie věd ČR,
- b) muzea, knihovny, galerie a památníky, jejichž zřizovatelem jsou organizační složky státu s celostátní působností,
- c) muzea, knihovny, galerie a památníky zřízené zákonem, které mají celostátní působnost,
- d) muzea, knihovny, galerie a památníky, jejichž zřizovatelem jsou vrcholné a obdobné orgány politických stran, politických hnutí, občanských sdružení, odborových organizací, organizací zaměstnanců, profesních komor, církví a náboženských společností, nadací a nadačních fondů, obecně prospěšných společností.

Čl. 15

Státní oblastní archivy vedou druhotnou evidenci archiválií uložených v kulturně vědeckých institucích a na vysokých školách podle územní působnosti archivů.

Čl. 16

Účinnost

Metodický návod nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

PhDr. VÁCSLAV BABIČKA, v.r.

ředitel odboru archivní správy MV

V Praze 31. října 2005

O D K A Z Y :

- 1 Tento metodický návod se nevztahuje na archiválie vzniklé z vlastní činnosti muzeí, knihoven, galerií, památníků, pracovišť Akademie věd České republiky a vysokých škol, tedy institucí které mají buď povinnost provádět skartační řízení, nebo umožnit příslušnému archivu provést výběr dokumentů vzniklých z jejich činnosti.
- 2 Základní pravidla pro zpracování archivního materiálu, Praha, Archivní správa Ministerstva vnitra 1958, 34 s.;
- 3 Metodické návody a instrukce pro zpracování archivního materiálu, Sborník archivních prací 10/2 (1960), s. 213–309
- 4 Extension Markup Language – (angl. obecně XML). XML je standardem schváleným konsorciem W3C (World Wide Web consortium) pro značkování dokumentů. Jde o podmnožinu standardu SGML (ISO 8879).
- 5 Pro definici schématu je použito tzv. „XML Schema“, která je standardem schváleným konsorciem W3C (World Wide Web consortium) a který umožňuje definovat typ dokumentu a jeho obsah.

Knihovny tvoří lidé

Někdo může namítat, že nekonečné metry regálů plných nejrůznějších knih. Dnes také elektronické informační zdroje, veřejně přístupný internet, hudební a zvukové nosiče, CD ROM, časopisy, noviny atd.

Za zřízením knihovny však stojí lidé, v knihovně pracují lidé a knihovna slouží lidem. Se zájmem jsem si přečetla několik článků, které se pokusily hodnotit dnešní knihovny (*Knihovny na dně, Platy v knihovnictví jen pro nadšence, Fundovaný nečitateľ, České knihovny nejsou na dně, České knihovny někde mezi dnem a vrcholem*). Zajímavý byl článek, ve kterém autor srovnával akademické knihovny v ČR s knihovnami v USA (*České a americké akademické knihovnictví očima Saši Skenderiji*).

Protože se už hodně let pohybuji ve veřejném knihovnictví, nedovolila bych si hodnotit akademické ani speciální knihovny. Jako řadová čtenářka navštěvuji Moravskoslezskou vědeckou knihovnu v Ostravě a ústřední univerzitní

knihovnu FPF Slezské univerzity v Opavě. Se službami obou jsem velmi spokojena a nemám, co bych jim vytkla. Vyhovuje mi dokonce i provozní doba a zázemí, které obě knihovny nabízejí. Je sice trochu stísněné, ale vynahradí to vřelý přístup knihovníků. V Ostravě plánují stavbu nové budovy, věřím, že se tím služby zkvalitní a rozšíří. Ústřední univerzitní knihovna FPF SU v Opavě se musí vtěsnat do přiděleného prostoru. Pozitivní je, že se nachází přímo v budově a že všechny elektronické informační zdroje jsou volně přístupné z kteréhokoliv počítače na univerzitě. Možná jsem skromná uživatelka, **ale nesoudím knihovny podle prostorů, nýbrž podle toho, zda vyřídím vše, pro co jsem danou knihovnu navštívila. Hodnotím především služby.** Nestalo se mi, že bych něco nesehnala nebo dokonce odešla s nepořízenou. Pokud není kniha v knihovně, využiji služby MVS (meziknihovní výpůjční službu), MMVS a domnívám se, že i tato služba se proti minulým letům zrychlila (v roce 1996 jsem če-

kala na knihu měsíc, dnes čekám týden, maximálně dva). Dříve se MVS nedala prodloužit (výpůjční doba byla jeden měsíc), dnes je prodloužení výpůjční doby možné. To považuji za výrazné zlepšení.

Někdo může namítat, že jako knihovnice nemám problém se v knihovně orientovat a že příslušníci jednoho „cechu“ jsou k sobě přece jen vstřícnější a loajální. Není to pravda, z vlastní zkušenosti vím, že se chovají ke všem stejně.

Hodně navštěvuji veřejné knihovny, protože mě profesně zajímají. Při návštěvách různých měst doma i v zahraničí nezapomenu navštívit místní knihovnu. V každé najdu něco, co mě zaujme, co obdivuji, porovnávám služby, protože i ty jsou různé. V posledních zhruba sedmi letech jsem vedla dvě veřejné knihovny, proto mě výše uvedené články zaujaly. Nechci kritizovat pisatele (Petr Zidek), protože není knihovníkem. Je vidět, že cituje ojedinělé názory. Není to výzkum, který by přinášel objektivní výsledky. Je to názor na služby akademických knihoven, který je rozšířen i na veřejné knihovny. Je to názor některých studentů, pisatelův, ale to není vůbec důležité. Každou diskuzi o knihovnách vítám. **Važme si kritického přístupu, protože jedině ten nás posune dál.** V něčem se pisatel mylí, ale v jiném zase naopak trefil hřebík na hlavičku. Každá reklama je dobrá, i negativní, tvrdí odborníci. Vidíte, kolik článků vzniklo jako reakce. Rozpoutala se diskuze o knihovnách, což je jedině dobře.

Co je nejhorší, že uživatelé knihoven nějak nechtějí komunikovat s knihovníky, se zřizovateli knihoven o tom, co si přejí, co by jim vyhovovalo lépe apod. Ve žďárské knihovně jsme zavedli knihy přání a stížností, e-mailovou adresu, anonymní schránku, na všech místech v knihovně visely plakátky s telefonním číslem přímo na vedení knihovny, kde si čtenáři mohli přát, stěžovat ap. Velmi mě mrzelo, jak málo lidí toho využívalo. Nevím, zda je to česká specialita, že si lidi stěžují všude možné, jenom ne tam, kde by se to dalo řešit. To považuji za největší problém. **Tvořit služby, když zpětná vazba příliš nefunguje, je hodně těžké.** Anonymní ankety čtenáře spíše obtěžují, pokud chcete oslovit nečtenáře, je to ještě těžší. Moc by mě zajímalo, když někdo nepotřebuje knihovnu,

proč tomu tak je. Co by musela knihovna nabízet, aby ji začal navštěvovat. Víím, že jsou lidé, kteří do knihovny nevtroučí nikdy v životě, zrovna tak jako já nikdy v životě nenavštívím hokejové utkání na zimním stadionu. Potenciální čtenáři existují, ale jak je získat, jak s nimi navázat tolik potřebnou komunikaci, to vlastně nevím. Za nejlepší způsob propagace knihovních služeb se považuje spokojený čtenář, který to řekne ve svém okolí. Víím, že čím menší město, tím je komunikace mezi knihovníky a čtenáři lepší. Všichni se znají, pomáhají si a nemají problém si o něco říct.

Chci se vrátit k názvu článku *Knihovny tvoří lidé*. Vlastně je to prosté, management musí sehnat finance na činnost a mzdy, knihovníci musí pracovat na výbornou, aby zřizovatel věděl, že peníze vynakládá smysluplně, uživatelé ovlivňují knihovníky, služby musí být osobní, založené na vzájemné důvěře, šité na míru zákazníka. **Pokud spolu všechny čtyři strany zřizovatel – management – knihovník – uživatel dokážou smysluplně komunikovat, vše je na nejlepší cestě k všeobecné spokojenosti.** Knihovníci potřebují, aby jim management dokázal vytvořit kvalitní podmínky pro práci, protože jedině spokojení zaměstnanci odvádějí dobrou práci, ve službách to platí dvojnásob. Pracovníci ve službách by měli procházet pravidelným školením (komunikačním, psychologickým, jazykovým ad.).

Snadno se to píše, praxe je mnohem komplikovanější. Tam, kde to dokážou, to poznáte na první pohled. Navštívit takovou knihovnu je radost. Shánět peníze na provoz knihovny je stále těžší. Největší položkou jsou mzdy knihovníků. Když máte 90 % zaměstnanců v kolonce odborný pracovník, většinou ve vyšším platovém stupni, tak to něco stojí. Téměř tři čtvrtiny rozpočtu jdou na mzdy zaměstnanců, které se rok od roku zvyšují. Zřizovatel většinou nesdílí představu vedení knihovny, že bude rozpočet každoročně navýšovat. To neznamená, že je kulturním barbarem, prostě nemá takové finanční možnosti. Rozpočty rostou ve všech odvětvích, ve školách, v sociálních službách, na samotném městském úřadě. Nemůžeme se tedy divit, že vzniká tlak na hospodárnější nakládání s veřejnými rozpočty.

Knihovna bez odborných knihovníků, zvláště ve službách, ale i v katalogizaci nemůže dost dobře kvalitně fungovat. Mzdy a provozní náklady se financovat musí, technické vybavení v knihovnách také něco stojí, proto se většinou zkrátí finance na nákup knihovního fondu. Ten je ale pro knihovnu nejdůležitější, proto (a pro čtenáře) byla knihovna zřízena. To je jako když v obchodě nemáte co prodávat. Někdy se člověk diví, že statistika výkonů roste, přestože se nakupuje buď stejně, nebo často méně než v dřívějších dobách. Pravdou je, že dříve se nakupovaly novinky třeba i v deseti exemplářích, dnes maximálně ve dvou. Ceny knih se sice zvýšily, zase jsou větší rabaty, takže se to trochu vyrovná. Největším problémem ve veřejných knihovnách je nedostatek financí na nákup fondu.

Jsem čtenářkou hned několika veřejných knihoven (Knihovny M. J. Sychry, Krajské knihovny Vysočiny, Místní lidové knihovny v Albrechticích u Českého Těšína a Městské knihovny v Orlové) a musím říct, že se proměnily k nepoznání. V tom pozitivním smyslu. Rozšířily provozní dobu, většinou poskytují veřejně přístupný internet zdarma, mají dostatek nových knih (výměnné soubory a regionální funkce nesou své plody), nové budovy (Albrechtice a Orlová). Zнала jsem ty knihovny dříve a jejich proměna k lepšímu mě těší. Žďárská knihovna má překrásné prostory, Krajská knihovna Vysočiny na novou budovu teprve čeká, ale služby zkvalitnila o 100 %. Záleží na managementu knihovny, jak knihovna vypadá, jaké služby nabízí, jaké má zaměstnance. Souhlasím s příslovím, že ryba smrdí od hlavy. Jsou městské úřady, kde je schopný tajemník a funguje to tam jako někde v západních státech, a jsou úřady, kde se čas zastavil a je horor tam něco vyřizovat. To platí pro všechny instituce. Je to v lidech a v jejich přístupu, vždy to tak bylo, to se nezměnilo.

Porovnávat české a americké knihovnictví je nesmysl. Dokonce porovnávat knihovny mezi kraji a městy je nesmysl. Vždy jde (zvláště u veřejných knihoven) o místní podmínky. Neumím si představit knihovnu ve Žďáře n. S. otevřenou 24 hodin denně. Lidé na to nejsou zvyklí. Rozšířit výpůjční dobu v jednom dni třeba do 22.00 hodin, to by možná smysl mělo.

Muselo by se to zkusit. Ale v menších městech to po 18.00 hodině vypadá, jako když evakovali obyvatelstvo. Náměstí se vyčistí a všichni spěchají domů, zřejmě na sledování televize. Chci jen říct, že je jiné budovat služby pro studenty, jiné pro veřejnost na malém městě či v obci a jiné pro veřejnost ve velkém městě. **Služby se musí přizpůsobit klientům, o to jde především. Musíme vědět, co od nás uživatelé chtějí, abychom jim to mohli dát.**

Velmi mě zaujal článek Fundovaný nečitateľ, jehož autora trápí úbytek čtenářů slovenských knihoven. V České republice je tomu většinou naopak, návštěvníci a výpůjčky rok od roku rostou, což svědčí o kvalitě veřejných knihoven. Podle Lubomíra Schrameka (spisovatel, novinář), který se v článku Fundovaný nečitateľ pozastavoval nad potřebností knihoven, knihovnám nejvíce schází public relations – dokonce hovoří o tom, že by knihovna měla „ovalit člověka knihou“. Reklama hýbe světem, tak proč by toho knihovny neměly využít (zneužít). Něco na tom je.

Knihovny se věnují celoživotnímu vzdělávání, stávají se komunitními centry, aktivně propagují čtenářství a zapojují se do celostátních knihovníckých akcí. Vsetínská knihovna je skvělá, ale naštěstí ne jedna z mála. Takto se angažuje většina knihoven v ČR. Neznám dnes veřejnou knihovnu, která by nepořádala celou řadu akcí pro veřejnost. **Veřejné knihovny chtějí být pro všechny, ne vždycky a všem se to daří, ale dělají proto maximum možného.**

Závěrem chci poznamenat, že rozdíl mezi akademickými a veřejnými knihovnami vidím v tom, že ty veřejné se snaží více přizpůsobovat svým uživatelům, což je posouvá v kvalitě nabízených služeb. Zřizovatel na ně vidí a přispěvek na provoz musí být zasloužený. V akademických knihovnách je uživatelem student nebo vyučující, kdežto ve veřejných knihovnách je to různé: od čtyřletého dítěte až po devadesátiletého advokáta v důchodu. Uživatelé mají různý věk a různé vzdělání, proto mají také různé požadavky. Právě ta různorodost uživatelů veřejných knihoven je pozitivní. Knihovník musí pružně reagovat na nejrůznější potřeby, a tím si udržuje flexibilitu. Musí znát od všeho trochu. Ve speciálních knihovnách je na

každou činnost odborníků a v této činnosti se léty specializuje. Ve veřejné knihovně musí knihovník zvládat (zvláště v těch menších) všechny činnosti, musí umět pružně zaskočit, kde je zrovna potřeba. Učí se za pochodu; nejnáročnější je zajišťování kulturního vyžití veřejnosti. Je celá řada akcí, které se konají většinou večer, musí se připravit (od pozvánky až po organizaci večera) a to je časově náročné. Dělá se to při běžné provozní době, která je většinou do 18.00 hod. Jen žďárská knihovna uspořádá ročně na pět set nejrůznějších kulturních akcí, od besed až po koncerty. To je úctyhodné číslo a pravdou je, že ten, kdo nemiluje knihovnické povolání, nevydrží a odchází. Být knihovníkem je poslání a je třeba milovat lidi

víc než knihy. Jedině tak se ta práce dá dělat kvalitně. Pak je ale pěkná, i když těžká. Je to především práce s lidmi. **Každý, kdo se rozhoduje pro knihovnické povolání, by si měl uvědomit, že mu nesmí vadit sloužit lidem, že se bude celý život učit, že bude pracovat do večera a že za to všechno by si nejspíš představoval jiný plat.**

Věřte mi, že uznání od spokojeného čtenáře potěší. Stejně tak prostředí, kam chodí lidé, kteří čtou a mají zájem na sobě pracovat. Knihovna je světem informací a má své jedinečné kouzlo. Stojí za to v ní pracovat.

LIBUŠE FOBEROVÁ
libuse.foberova@fpf.slu.cz

*S laskavým svolením autorky převzato z: Krajský zpravodaj Vysočina, 5 [2005], č. 3.
Dostupné na <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?idr=1&idci=5>*

O D K A Z Y:

- 1 BROŽEK, Ivo. České knihovny nejsou na dně : [reakce na článek v Lidových novinách]. Ikaros [online]. 2005, č. 11 [cit. 2005-11-01]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/Clanek.asp?ID=200510016>>. ISSN 1212-5075.
- 2 GONDA, Milan. Fundovaný nečitatel. Knižnica. 2005, roč. 6, č. 8, s. 39–40. ISSN 1335-7026
- 3 Ikaros, redakce. České knihovny někde mezi dnem a vrcholem. Ikaros [online]. 2005, č. 11 [cit. 2005-11-01]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/Clanek.asp?ID=200510019>>. ISSN 1212-5075.
- 4 PRESOVÁ, Eva. Platy v knihovnictví jen pro nadšence. Soudy. 6. října 2005, č. 39, s. 3.
- 5 SKENDERIJA, Saša; ŽÍDEK, Petr. České a americké akademické knihovnictví očima Saši Skenderiji. Ikaros [online]. 2005, č. 11 [cit. 2005-11-01]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/Clanek.asp?ID=200510006>>. ISSN 1212-5075.
- 6 ŽÍDEK, Petr. Knihovny na dně. Lidové noviny. 15. 10. 2005.

Rok Karla Klostermanna

Rok 2008 bude na jihu a na západě Čech věnován Karlu Klostermannovi, nazývanému básníkem Šumavy, neboť v tomto roce vzpomeneme 160. výročí narození a 85. výročí jeho úmrtí.

Karel Klostermann se narodil 15. února 1848 v Haag am Hausruck v Horním Rakousku, léta pracoval jako učitel v Plzni a konec svého života prožil v jihočeské Štěkni, kde 16. července 1923 zemřel.

Svoji první knihu napsal německy, další pak jen česky. Miloval Šumavu, o které krásně psal a jeho osoba i dílo propojují dnešní jižní a západní Čechy s Horním Rakouskem a Dolním Bavorskem. Oslavit významného spisovatele, spojujícího svým dílem tři národy v současné Evropě, se rozhodla řada osobností a spolků. Proto již v lednu letošního roku bylo do Přísku svoláno pracovní jednání iniciované Nadací Vltava, Společností pro dobré soužití česky a německy hovořících zemí a občanů a Občanským sdružením K. Klostermanna. Jednání se zúčastnili i zástupci Jihočeského a Plzeňského kraje, Knihovny města Plzně, Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje a Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Na závěr jednání a po rozsáhlé diskusi bylo dohodnuto ustavení pracovní skupiny složené ze zástupců jak neziskových organizací, tak muzeí, knihoven a archivů. Tato skupina bude koordinovat různé velké akce zaměřené již od letošního roku ke vzpomínkovým oslavám K. Klostermanna.

Pro knihovny je jistě zajímavá internetová stránka <http://www.sumavanet.cz/kk/>, na níž budou průběžně zveřejňovány všechny informace k oslavám. Již dnes tu však zájemci najdou dostatek informací nejen o spisovateli.

Knihovny mohou využít i putovní výstavu, kterou připravuje na rok 2007–2008 Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech (20 panelů o rozměrech 70x100 cm). V případě zájmu kontaktujte ředitele muzea Mgr. Luboše Smolíka (<http://muzeum.klatovynet.cz/>).

KVĚTA CEMPÍRKOVÁ (cempir@cbvk.cz)

Ústřední knihovna FF UK aneb Pokus o překonání historického paradoxu

„Obecně platí, že knihovna má být umístěna uprostřed života vrstvy, pro níž jest určena.“¹

Toto napsal v roce 1920 pozdější ředitel knihovnických kurzů na FF UK Zdeněk Václav Tobolka. Protože jak knihovníci, tak širší zainteresovaná veřejnost dobře ví, že Filozofická fakulta Univerzity Karlovy dosud nemá a ani v minulosti neměla ústřední knihovnu, jeví se tento výrok jako historický paradox.

Knihovny na Filozofické fakultě vznikaly po roce 1849 při jednotlivých katedrách nebo ústavech a dnes obsahují více než jeden milion knihovních jednotek. Organizace knihovnické činnosti na FF UK je založena na organizačním modelu, který tvoří knihovny kateder a ústavů a Středisko vědeckých informací (dříve Knihovni středisko) jako metodické a zpracovatelské centrum.

Středisko vědeckých informací zastupuje knihovny Filozofické fakulty UK vůči ostatním knihovnám v ČR a v zahraničí, koordinuje jejich činnost, zpracovává literaturu, která byla získána do jejich fondů, vytváří a spravuje souborný elektronický katalog a automatizovaný výpůjční systém některých knihoven a kromě toho eviduje a zpracovává bibliografii publikační činnosti pracovníků fakulty.

Přímé řízení a odpovědnost za činnost a obsah fondu jednotlivých knihoven však spadá do kompetence vedoucích příslušných kateder a ústavů.

Uvedená organizace knihovnické činnosti na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, která vznikla před několika desetiletími, se v devadesátých letech minulého století již přezila. A tak, obdobně jako na dalších vysokých školách, byla zvažována její změna. Postupem času bylo vypracováno několik návrhů a z nich byla nakonec vybrána koncepce ústřední knihovny fakulty. Ústřední knihovna by se měla stát centrem knihovnické činnosti, jejím úkolem by měla být správa celého knihovního fondu fakulty a jeho zprostředkování všem zájemcům, především studentům a učitelům. Bylo rozhodnuto, aby byla knihovna umístěna v centru fakulty, v hlavní budově na náměstí Jana Palacha.

Rozhodnutí o realizaci

Jak došlo k tomu, že rozhodnutí vybudovat ústřední knihovnu na FF UK dospělo až k realizaci? K faktorům, které vedly k rozhodnutí o vytvoření ústřední knihovny, patří:

- **Velikost fakulty.** Na FF UK studuje více než 7000 studentů.
- **Množství oborů,** respektive dnes studijních programů. Dnes je na FF UK akreditováno 70 studijních programů a tři studijní moduly (filozofie pro nefilozofické obory, tělesná výchova a výuka jazyků).
- **Množství knihoven** – 48 knihoven s více než jedním milionem dokumentů.

Sklad

Studovna

- **Nedostatek prostoru** pro ukládání literatury – knihy prorůstají celou fakultou, jsou v každém volném prostoru (chodby, výklenky atd.).
- **Odlišné informační potřeby jednotlivých oborů**, které vycházejí ze specifických podmínek studia. Již vztahy studentů a učitelů se značně liší. V tzv. malých oborech se velmi podobají původním vztahům „učitele a žáka“ položeným v základech ideje univerzity. V oborech s velkým počtem studentů jsou tyto vztahy pochopitelně mnohem formálnější. Další specifika jsou obsažena v dosažené informační úrovni jednotlivých oborů.

• **Umístění částí fakulty.** Dříve – před získáním budovy v Břehové ulici a vybudováním současné hlavní budovy na náměstí Jana Palacha v roce 1929 – bylo centrem života fakulty Klementinum, ve kterém byla umístěna výuka některých oborů a univerzitní knihovna byla dlouho považována za hlavní knihovnu fakulty. Nyní jsou centra výuky a informačních služeb rozptýlena do více částí Prahy: na náměstí Jana Palacha, do ulice Celetná, Hybernské, Revoluční a donedávna např. i Londýnské a nejnověji do areálu v Jinonicích.

• **Potřeba zlepšit studijní podmínky na fakultě**, která je podstatnou determinantou současné doby.

Projekt ústřední knihovny Filozofické fakulty navázal na celou řadu projektů rekonstrukcí akademických knihoven na Karlově univerzitě, které již byly dovedeny ke zdárnému závěru. Jde o knihovny ETF UK, PF UK a 1. LF UK. Rekonstruované knihovny jsou výsledkem projektů, které pomáhaly napravovat nahromaděné problémy v činnosti knihoven na univerzitě po roce 1990.

Na počátku koncepce centrální knihovny na FF UK se počítalo pouze s vybudováním multimediální studovny v uvolněných prostorech po přemístění kotelny.² V roce 2000 bylo vedením FF UK doporučeno spojit projekt multimediální studovny s projektem, jehož cílem bylo postupně v dalších fázích vytvořit ústřední všeobecnou knihovnu fakulty s otevřeným přístupem k informačním pramenům, včetně získání skladovacího místa pro cca 500 000 knihovních jednotek a rozšíření počtu míst ve studovnách minimálně o 200 dalších. Bylo doporučeno vytvořit knihovnu s volným přístupem ke

knihovním fondům, která bude sestávat z příruční knihovny průřezově zaměřeného prezenčního fondu studijních textů a nejnovější monografické a seriálové literatury pro studijní obory FF UK. Literatura má být volně dostupná na otevřených regálech, knihovní jednotky mají být chráněny zabezpečovacím zařízením. Texty prezenčního fondu by si uživatelé měli mít možnost pro své studijní potřeby na místě kopírovat. Pro umístění knihovny byl vybrán téměř celý prostor suterénu budovy na náměstí Jana Palacha.

Architektonická studie

V květnu roku 2002 byla z tohoto podnětu vypracována architektonická studie *Ústřední knihovna FF UK v Praze* (přestavba bývalé kotelny) od Ing. ak. arch. Jana Hendrycha, která ústřední knihovnu fakulty umístila do:

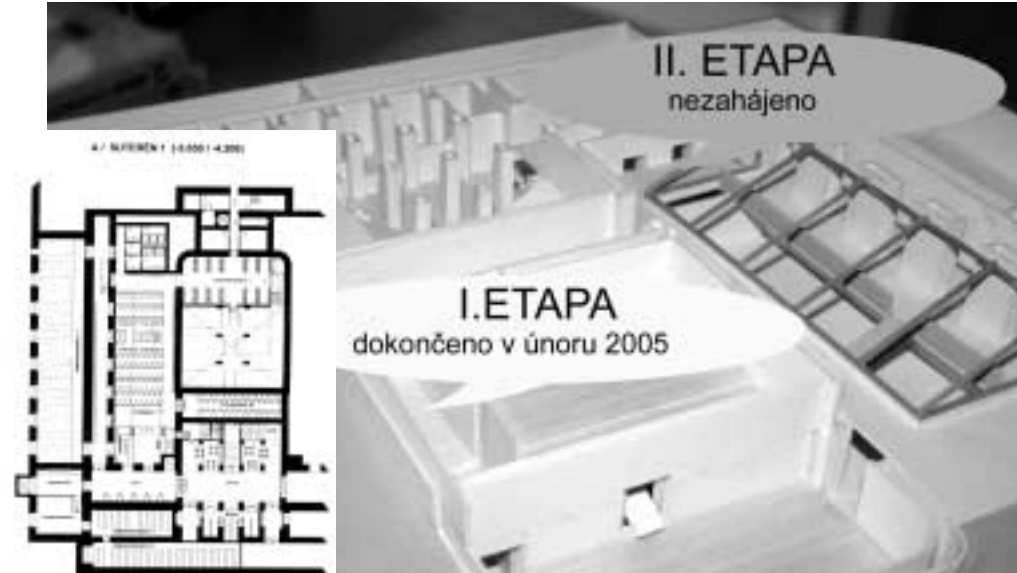
- bývalé kotelny LTO ve středním křídle budovy fakulty pod velkou posluchárnou,
- knihovny Kabinetu slovanské filologie včetně knihovny rusistiky,
- skladů, chodeb a pracovišť v suterénu,
- prostor pod severní částí dvora.

Studie předpokládá, že v zrekonstruovaných a nově dostavěných prostorech vznikne nová knihovna o celkové ploše 1785 m² a obestavěném prostoru 5404 m², do kterého bude možno umístit 456 000 knih (z toho ve skladech 394 000 a ve volném výběru 62 000) a ve studovnách získat 220 míst. V rámci celé akce je plánována rekonstrukce existujících výtahů a vybudování centrální šatny.

Postup výstavby ústřední knihovny

Podle časového harmonogramu měla stavba začít v září roku 2002, nestalo se tak z důvodů zpoždění přípravy dokumentace a srpnové povodně.

Na jaře následujícího roku vedení fakulty všestranně posoudilo stav a možnosti výstavby knihovny a přitom vzalo v potaz závěry expertizy navrhující při realizaci stavby protipovodňová opatření. Budoucí prostory knihovny, které se z větší části nalézají v podzemí, bylo nutno zabezpečit proti vniknutí vody při případném opakování povodně. Bylo navrženo tyto prostory umístit do izolované betonové vany, rekonstruovat obě kanalizační přípojky

a vybavit je zpětnými klapkami proti pronikání vody. Stavba byla rozvržena do dvou etap.

Na základě výběrového řízení na zhotovitele stavby byla vybrána firma Aniva, s. r. o. Toto rozhodnutí výběrového řízení bylo v srpnu roku 2003 zpochybněno. Úřad pro hospodářskou soutěž výběrové řízení zrušil a na již založené stavbě byly prováděny jen nezbytné práce nutné pro zabránění případné havárii a zajištění bezpečnosti provozu budovy.

V dubnu roku 2004 bylo vypsáno nové výběrové řízení, které bylo zpracováno firmou Tercier, s. r. o., a znovu byla z nabídek vybrána firma Aniva, s. r. o. V srpnu téhož roku byla zahájena stavba nové kanalizační přípojky pod levým nádvořím (dokončeno v listopadu 2004) a rekonstrukce kotelny jako 1. etapa výstavby knihovny (dokončena v únoru 2005).

V březnu 2005 byla zkolaudována 1. část zrekonstruovaného prostoru bývalé kotelny a do prostor nových skladů umístěny knihovní fondy knihovny Kabinetu slovanské filologie.

Současný stav a výhledy

V 1. etapě výstavby ústřední knihovny byly získány prostory po bývalé kotelně, které zahrnují tyto části:

O D K A Z Y :

- 1 Tobolka, Z. V. Praktické rady knihovníkovi. *Knihy a knihovny*, 1, 1920, s. 28.
- 2 Čumpl, Stanislav. *Bibliotéka v kotelně Filozofické fakulty Univerzity Karlovy* : Ze zprávy o nejnovějším epochálním výletu páně Broučka, tentokrát do 21. století. *Ikaros* [online]. 2005, č. 05 [cit. 2005-05-01]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/Clanek.asp?ID=200504010>>. ISSN 1212-5075.

1. sklad se stacionárními regály ve zvýšené úrovni suterénu II – 117 m²,
2. studovnu (70 m²), sklad s kompaktními regály (79 m²) a příslušenství v suterénu II – celkem 149 m²,
3. sklad s kompaktními regály – suterén III – 70 m².

Celkem bylo získáno 336 m² podlahové plochy a místo pro přibližně 100 000 svazků knih.

V nových prostorech je umístěna knihovna andragogiky a kulturologie se studovnou vybavenou dvaceti počítači a ve skladech jsou umístěny knihovní fondy knihovny Kabinetu slovanské filologie.

V létě roku 2005 byly zahájeny práce na realizaci projektu druhé etapy výstavby knihovny.

Součástí tohoto projektu je i projekt vnitřního vybavení. V této etapě bude zastřešeno levé nádvoří, zrekonstruovány prostory zbytku suterénu hlavní budovy fakulty a současně vybudováno nové sociální zázemí a centrální šatna.

Dlouholeté snahy fakulty o zřízení plně funkční ústřední knihovny mají naději, že budou naplněny.

Text a foto STANISLAV ČUMPL
stanislav.cumpl@ff.cuni.cz

Public relations v českých knihovnách: výsledky průzkumu

Public relations (PR) je moderní, dynamický se rozvíjející obor, který se v poslední době stále více prosazuje i v českém veřejném knihovnictví. Smyslem PR v knihovnách je zejména cíleně, dlouhodobě a systematicky vylepšovat image knihovny (i prestiž knihovnictví obecně), propagovat knihovnu a její aktivity v masmédiích a řídit komunikaci mezi knihovnou a jejím okolím (tj. uživateli, novináři a reportéry, partnery, dárci a sponzory, příslušnými orgány státní správy a samosprávy a širokou veřejností).

Problematika pronikání PR do českých knihoven je v odborné literatuře dosud jen velmi málo zpracovaná. Rozhodla jsem se proto realizovat projekt vlastního průzkumného šetření, který přinese tolik potřebné a aktuální informace. V průběhu první poloviny roku 2005 jsem oslovila 100 vybraných českých veřejných knihoven. Do tohoto reprezentativního vzorku jsem zařadila knihovny různých typů – knihovny velké a významné, knihovny městské, okresní i krajské, knihovny vědecké i knihovny akademické. Vybrané knihovny jsem obeslala prostřednictvím elektronické pošty a požádala je o vyplnění jednoduchého a stručného online dotazníku. S radostí mohu konstatovat, že jsem se setkala vesměs s velmi pozitivním a vstřícným přístupem. Návratnost dotazníků dosáhla 64 %.

Základním cílem průzkumu bylo zmapovat, které činnosti PR jsou v knihovnách průběžně realizovány a které jsou naopak opomíjeny.

Bylo vytipováno sedm základních činností knihovnických PR:

1. vytváření propagačních a informačních materiálů knihovny,
2. propagace knihovny v masmédiích a jinde,
3. kontrola zpětné vazby z médií,
4. příprava a organizace akcí pro uživatele i veřejnost,
5. vlastní průzkumná šetření,
6. spolupráce s ostatními knihovnami a odbornou veřejností,
7. sponzorování a lobbismus.

Knihovny se měly v dotazníku vyjádřit k tomu, které ze zmíněných činností průběžně provádějí. Výsledky jsou skutečně zajímavé. S uspokojením mohu konstatovat, že knihovny věnují činnostem spadajícím pod PR náležitou pozornost a provádějí je v dostatečné míře, aktivně, poctivě a často velmi kreativně. Žádná ze základních oblastí knihovnických PR není výrazně podceňována a opomíjena.

Stručná sumarizace výsledků: (podle jednotlivých činností knihovnických PR)

1. Celkem 97 % oslovených knihoven vytváří vlastní informační a propagační letáky, z toho nadpoloviční většina knihoven i v cizojazyčné verzi.
2. Oblast mediální propagace knihovny je základem knihovnických PR a knihovny si to dobře uvědomují. Všechny oslovené knihovny (tedy 100 %) se prezentují na internetu, nejčastěji formou vlastní webové stránky. Prostřednictvím tisku (novin a časopisů) veřejnost pravidelně informuje a oslovuje 91 % knihoven, 55 % knihoven se zúčastňuje různých odborných akcí, výstav a veletrhů. Knihovny také při mimořádných příležitostech využívají ke své mediální propagaci regionální televizi (překvapivých 73 %) a rozhlas (66 %).
3. Převážná většina knihoven (86 %) nezanedbává oblast vyhodnocování zpětné vazby a systematicky shromažďuje a analyzuje všechny související informace z médií. Jen devět knihoven tuto činnost zatím neprovádí.
4. I v oblasti pořádání akcí pro své uživatele i širokou veřejnost jsou knihovny velmi aktivní, vstřícné a kreativní. V maximální možné míře nabízejí aktivity odborně vzdělávací (88 %) i kulturně-vzdělávací akce (83 %), pravidelně organizují různé exkurze a dny otevřených dveří (94 %). Zajímavá je i mimořádně pestrá nabídka dalších doplňujících akcí.
5. Provádění vlastních průzkumných šetření je pro knihovny zdrojem mnoha cenných infor-

mací. Dvě třetiny knihoven vlastní průzkumy pravidelně provádějí. Přesto však celá zbývající třetina (konkrétně 21 knihoven) zřejmě tuto aktivitu nepovažuje za důležitou.

6. Spolupráce mezi knihovnami má u nás dlouhou tradici a s rozvojem internetizace veřejných knihoven se zřejmě ještě prohloubila. Celých 94 % knihoven se k vzájemné meziknihovní spolupráci hlásí. Pouze čtyři knihovny jsou v této oblasti zatím pasivní.

7. České veřejné knihovny se zřejmě velmi rychle adaptovaly na potřeby a podmínky současné společnosti. To se odráží i v tom, s jakou rychlostí si osvojily praktiky sponzorování a lobbování. Téměř 70 % – do průzkumu zapojených knihoven – má v této oblasti konkrétní zkušenosti a snaží se získávat vlastní sponzory, dárcy, mecenáše nebo lobbovat za prosazení zájmů knihovny u příslušných orgánů státní správy a samosprávy.

Druhým prioritním cílem průzkumu bylo zjistit přesný počet knihoven s vlastním samostatným oddělením PR a nahlédnout do pozadí realizace knihovnických PR – například zjistit důvody, proč ve většině knihoven toto oddělení nefunguje a kdo konkrétně PR činnosti tedy vykonává.

Knihovny s vlastním samostatným oddělením PR

Průzkum potvrdil (k 31. 7. 2005) existenci šesti českých veřejných knihoven se samostatně zřízeným oddělením pro zajišťování PR. Průkopníkem v této oblasti byla nepochybně Národní knihovna ČR, v níž funguje samostatné oddělení pro PR již od roku 1993 a je tvořeno pěti zaměstnanci. Ve Státní technické knihovně v Praze se činností PR věnují tři zaměstnanci, v ostatních knihovnách zvládá rozsah PR činnosti vždy jeden knihovník. Velmi překvapivým výsledkem je, že se mezi knihovny s vlastním oddělením PR připojila i Městská knihovna Prachatice. Mohla by tak být vzorem pro mnohé další knihovny větších českých měst a okresů.

Výsledky shrnuje následující přehledná tabulka.

Knihovny s vlastním oddělením PR	Rok vzniku oddělení PR	Počet zaměstn.
Národní knihovna ČR	1993	5
Státní technická knihovna	1997	3
Městská knihovna v Praze	1995	1
Knihovna Jiřího Mahena v Brně	1998	1
Krajská knihovna Karlovy Vary	2001	1
Městská knihovna Prachatice	2003	1

Knihovny bez samostatného oddělení PR

Důvody, proč v knihovnách není samostatně vyčleněné oddělení PR, jsou poměrně vyrovnané. Celkem 29 knihoven se přiklonilo k důvodu „nedostatek finančních prostředků, lidí nebo prostor“. O něco méně – 22 knihoven nepovažuje toto řešení za nutné a sedm knihoven zmiňuje oba tyto důvody zároveň.

Činnosti spadající pod knihovnické PR nejčastěji vykonává ředitel(-ka) knihovny ve spolupráci s dalším zaměstnancem (26 knihoven). V deseti knihovnách spadá zajišťování činností PR do kompetencí samotného ředitele(-lky) a v jedenácti knihovnách je samostatně vykonává vedoucí některého oddělení knihovny. Ve čtyřech případech se na úkolech PR společně podílejí všichni zaměstnanci knihovny.

Knihovny plánující zřízení samostatného oddělení PR

Čtyři knihovny se v průzkumu jasně vyjádřily v tom smyslu, že v blízké budoucnosti uvažují o zřízení vlastního samostatného oddělení pro public relations. Nejrealističtější je vize Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové, která skutečně plánuje vyčlenit ve své organizační struktuře samostatné oddělení PR, a to pravděpodobně v roce 2007/8 po otevření nové budovy knihovny.

Závěrem

České veřejné knihovny nepochybně dosáhly v posledních letech nepřehlédnutelného pokroku. Před deseti lety by asi většina knihovníků nad termínem „public relations“ krčila nevědoucně rameny. Teď ti samí knihovníci vyplnili formulář tohoto průzkumu naprosto bez problémů. A důležité není jen to, že knihovny

rozumí termínu PR, ale že všechny významné činnosti externích knihovnických PR ve své každodenní praxi pravidelně a zcela samozřejmě provádějí a dávají dokonce impulzy ke vzniku vlastních samostatných oddělení PR. Výsledky tohoto průzkumu vyznívají pro české veřejné knihovnictví velmi optimisticky, proto

nezbývá než doufat, že knihovny ve svém úsilí neustanou a neusnou na vavřínech.

PETRA ŠICOVÁ
petra.sicova@seznam.cz

(Volný výňatek z připravované bakalářské práce:
Public relations v českých knihovnách)

ZE ZAHRANIČÍ

Krátká úvaha o Wikipedii

V prosinci loňského roku se na stránkách britského a amerického tisku rozhořela debata o kvalitách internetové encyklopedie Wikipedia, jejímž výsledkem byl zákaz anonymních přispěvatelů. Až dosud se mohl stát přispěvatelem prakticky každý, dnes cca 600 dobrovolníků, kteří encyklopedii průběžně redigují, kontroluje i obsah hesel. Stalo se tak poté, co novináře Johna Seigenthalera, někdejšího poradce Roberta Kennedyho, rozlítila věta: „*Po určitou dobu se usuzovalo, že se Seigenthaler přímo podílel na politických vraždách Johna Kennedyho a jeho bratra Bobbyho... Nic se nikdy nedokázalo.*“ Jiní kritikové vyjádřili znepokojení např. poté, co byl jeden z televizních komentátorů obviňován, že si pochvalné heslo o sobě napsal sám. Tvůrce Wikipedie Jimmy Wales i její správci přiznávají, že mají problémy, ale dodávají, že jde o nové dílo (vzniklo před čtyřmi lety) a doporučují čtenářům více zdravé skepse. Registraci autorů nepovažují za dobré řešení, neboť by mohla vést k žalobám. V dlouhodobé perspektivě počítají spíše s tím, že uzamknou články, které bude možné považovat za spolehlivé.

Výše uvedené skutečnosti nás přivedly na myšlenku požádat naši stálou spolupracovnici paní Sylvu Šimsovou o zamyšlení nad Wikipedií jakožto typickou představitelkou „internetové informace“ se všemi přednostmi i nectnostmi.

1. Wikipedie jako dokument pro budoucí historiky

V jednom sci-fi románu se píše o nové civilizaci, která vznikla po zániku té naší. Archeologové nového světa vykopali jedinou památku – lidskou lebku se zlatým zubem. Tradovalo se, že ta lebka patřila ženě, která se jmenovala Emily. Jedinou znalost o vyhynulé civilizaci bylo tedy možno shrnout do jediné věty: Emily měla zlatý zub.¹

Když jsem se seznamovala s Wikipedií, napadlo mě, co by asi badatelé příští civilizace usoudili o nás, kdyby se jim zachovala pouze Wikipedie.

Zjistili by například, že za nejlepší články Wikipedie byly pokládány *Bolševník velkolepý*

a *Kosatka dravá*.² Za předpokladu, že redakční kontrola považovala za nezbytné je umístit na prominentní místo jako nejlepší, vyplývá z toho, že *Bolševník velkolepý* a *Kosatka dravá* byly základními pilíři civilizace, která vytvořila Wikipedii.

Badatelé by také mohli hodnotit různé historické postavy podle délky článků. Tak na příklad článek o Tomáši G. Masarykovi má 36 532 bytů a byl revidován 88krát, kdežto o Vlastovi Burianovi má 63 089 bytů a byl revidován 239krát. Za předpokladu, že ediční kontrola přizpůsobuje délku článku závažnosti námětu, pak Vlasta Burian byl v civilizaci, která vytvořila Wikipedii, důležitější postavou než Tomáš G. Masaryk.

Badatelé by také zjistili, že vědecké články se moc neměnily, kdežto u hesel z humanitních oborů byly často po dlouhých diskuzích zaznamenávány změny. Naznačuje to, že ve srovnání s humanitními obory, věda této civilizace byla ustálená a mnoho se v ní neměnilo.

2. Co je Wikipedie?

Wikipedie je online encyklopedie, za jejíž použití se neplatí. Díky softwaru a systému odkazů je vyhledávání v online encyklopedii rychlejší než v tradiční tištěné encyklopedii.

Je to sbírka dokumentů, které umožňují uživatelům přidávat nebo měnit obsah. Zakladatel Wikipedie Jimmy Wales je přesvědčen, že uživatelé dávají přednost informačním zdrojům, na jejichž tvorbě se sami mohou podílet.

Účelem Wikipedie je poskytovat uživatelům věcné informace. Protože však do ní může přispívat kdokoli, některá hesla poskytují spíše náhled do myšlení veřejnosti současné doby než odborné hledisko.

Přispěvatelé do Wikipedie nepředstavují typický vzorek veřejnosti. Jsou to lidé, kteří mají přístup k počítači a zájem o komunikaci online. Některým tato neosobní komunikace nahrazuje osobní styky, jiní v ní hledají nástroj šíření svých názorů. Někteří možná, podobně jako kdysi francouzští encyklopedisté, šíří věcné informace a osvětu pro dobro lidstva.

3. Tištěné encyklopedie

Jan Otta píše o vzniku Ottova slovníku naučného: „*Konče po tolika svízeli a strastech šťastně dílo skoro před čtvrt stoletím započaté, vzdávám tímto nejvřelejší díky.*...“³

Jednou z jeho svízeli bylo najít redaktora, který „*by měl vedle náležitého vzdělání vědeckého také – což neméně padalo tu na váhu – dostatek volného času.*“ Nakonec byla „*vrchní redakce sestavena ze zástupců jak university tak techniky.*“ Redakční kanceláři bylo „*přiděleno k ruce několik mladších sil.*“ Prvním úkolem kanceláře bylo „*sestaviti seznam hesel*“, z nichž vrchní redaktor (prvním redaktorem byl T. G. Masaryk) „*vypracoval podrobný program encyklopedie a ustanovil pro každý obor odborného redaktora. Redakce takto ustanovená chopila se ihned práce a kromě článků doma zpracovaných*

objednávaly se též některé větší nebo důležitější články u odborníků mimo redakci.“

Tento popis shrnuje, co vše obnáší práce na tištěných encyklopediích dodnes. Ediční kontrola po konzultaci s odborníky určuje seznam hesel, objedná od odborníků články a ověřuje jejich obsah.

4. Klasifikace vědění

Seznam hesel, vytvořený tradičním způsobem, je většinou založen na klasifikaci vědění v daném oboru, i když hesla sama jsou v encyklopedii uspořádána abecedně.

Přítomnost hesel ve Wikipedii je nahodilá – podle toho, o čem chce daný přispěvatel v danou chvíli komunikovat. Logiku výběru nahradí náhoda.

Náhoda sice hraje úlohu i v badatelské činnosti, ale je to úloha sekundární. Angličané tomu říkají *serendipity*, což se překládá jako *nacházet neočekávané a příjemné věci*.⁴

Serendipity jako doplněk vědecké metody může vést k novým nečekaným pohledům, k hypotézám, které budou ověřovány tradičními metodami. Slabinou vědecké metody postrádající *serendipity* je sterilita, kdežto *serendipity* bez vědecké metody je amatérská nahodilost.

Klasifikace věd je jedním z oborů, kterému bylo v naší profesi věnováno mnoho pozornosti ať už ve formě třídění knih, nebo seznamů vybraných hesel. Velké množství informací na internetu a jejich vyhledávání pomocí prohledávačů vede k novým metodám. Logické kategorie, na které jsme byli zvyklí, jsou nahrazeny volným výběrem asociací. Těto klasifikaci se říká *folksonomie* a je definována jako popis *metadat vytvářených uživateli*.⁵

Folksonomické kategorie jsou často subjektivní – významné pro jednoho člověka nebo skupinu, jejíž členové vzájemně sdílejí zájmy a potřeby. Takovým uživatelům vyhledávání usnadňuje, ale ostatním nenabízí dohodnutá a zaznamenaná vybraná hesla, bez jejichž pomoci je vyhledávání informací chaotické a nepřesné. Ve *folksonomii* také schází hierarchické uspořádání, které by dopomohlo uživatelům k rychlé orientaci, a kontrola nad synonymy, která by zabránila umístění stejné informace na dvou různých místech.

5. Redakční kontrola

Wikipedie vznikla původně v angličtině, ale dnes existuje v řadě jazyků. Všechny Wikipedie se řídí stejnými pravidly.

Wikipedistou se může stát teoreticky kdokoli. I já, během bádání o tom, jak Wikipedie funguje, jsem se stala jakousi virtuální a nezaregistrovanou wikipedistkou. Pravidelní uživatelé se mohou zaregistrovat. Většina z nich používá Wikipedii pouze k rychlému hledání informací. Najdou-li chybu, mohou o tom napsat do diskuze nebo sami článek editovat. Při velkém a stále rostoucím počtu článků vyžaduje tato encyklopedie náročnou údržbu. Tu základní sice provádí software, ale k mnoha úkonům je zapotřebí přesně definovaných lidských sil. Wikipedisté se dělí na uživatele, roboty, byrokraty, ověřovatele, stevardy, vývojáře.

Nejvyšší skupinou jsou správci, kteří jsou považováni za důvěryhodné a mohou vykonávat úkony, ke kterým ostatní nemají přístup: zamykání, mazání a obnovování stránek, vrácení změn, blokování a odblokování uživatelů.

Systém údržby Wikipedie je velice složitý a na webových stránkách je dobře vysvětlen. Wikipedie, ve všech jazykových verzích, se zatím bez větších konfliktů udržuje v chodu kolektivní činností. (Menší konflikty jsou zaznamenány v diskuzích.) Od uživatelů se očekává, že budou dodržovat tzv. základní pravidla slušného chování na Wikipedii. K těm patří i rady jako: „*předpokládejte dobrou vůli druhé strany*“, „*říkejte co možná nejčastěji milé věci*“.

6. Co bude dál

Jeden večer během psaní tohoto článku jsem se dívala na televizní dokument o práci v mraveništi. Mravenci jsou pilní, každý vykonává

úkony podle svého přesně definovaného postavení, nikdo jejich práci neřídí, ale přesto má výsledky. Mraveniště je nejenom udržováno v chodu, ale roste...

A tak mě napadlo, co kdyby se mezi ty obdivuhodné dobré mravenečky vetřeli zlí mravenci? (V dětství jsem četla Ferdu Mravence). Třeba takoví, kteří zastávají názor, že země není kulatá. Školní děti, novináři a badatelé by ve Wikipedii tak dlouho četli jenom o tom, že země není kulatá, až by tomu celá naše civilizace uvěřila. Nezbyvalo by nic jiného. Všem by vyhovovalo pohodlí hypertextového vyhledávání. Tradiční metody vyhledávání informací by už neznali a nevěděli by, jak se k nim vrátit.

Ono se to nestane, ale přesnost, nestrannost a věrohodnost informací je ohrožena, je-li vědecký konsenzus odborníků nahrazován konsenzem veřejnosti.

7. Co si o Wikipedii myslí uživatelé

Před časem se někdo zeptal Phila Bredleyho, který píše pravidelný sloupek o informačních technologiích do anglického knihovnického časopisu, co soudí o Wikipedii. Odpověděl: „*Teoreticky by články ve Wikipedii měly být autoritativní a přesné. Ovšem v praxi tomu tak vždy není. Přečetl jsem si několik článků, které na mne neudělaly velký dojem, což může být moje chyba. Wikipedie je dobrý nápad, ale počkejme a za čas se uvidí.*“⁶

A co si o tom myslím já? Mému *serendipity* se ještě nikdy nedostalo takového uplatnění, jako během těch několika dní strávených s Wikipedií. Budu se k ní vracet pro zábavu a rychlou orientaci. Ale pro vážný výzkum není nad tradici, kterou nám představuje Ottův slovník naučný!

O D K A Z Y :

- 1 Miller W. M. A Canticle for Leibowitz. London: Weidenfeld & N., 1960
- 2 cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:Nejlepší%20článek
- 3 Otta Jan. Některé poznámky o vzniku „Ottova Slovníku Naučného“ a o postupu při jeho vydávání. Ottův Slovník Naučný Sv. 7.
- 4 Hais K. & Hodek B. Velký anglicko-český slovník, Academia, 1992, ISBN 80-200-0064-X
- 5 Debating the key information industry issues, Update vol. 4 no.11 November 2005 p.18-9; en.wikipedia.org/wiki/Folksonomy; www.masternewmedia.org/2005/01/05/grassroots_cooperative_categorization_of_digital.htm; www.snizekweb.cz/weblog/tagy-komerční-vyuziti/
- 6 Bradley, Phil. Internet Q & A, Update vol. 3 no.1 January 2004 p. 5

Služby zrakově handicapovaným čtenářům v Krajské knihovně Vysočiny v Havlíčkově Brodě

Vezměme tuto situaci tak říkajíc od Adama. Pokud se pouze zhruba podíváme do historie, zjistíme, že většina nevidomých prostě přežívala, zavřená doma, bez nějakého rozumnějšího zaměstnání. Dnes už se tato situace mění k lepšímu. Nevidomí se mohou samostatně pohybovat, starat se o svůj byt, pracovat, zkrátka dělat většinu věcí, které dělají vidící. Stále se rozšiřuje pole působnosti pro zrakově postižené spoluobčany. Je důležité si uvědomit, že tento stav není nijak samozřejmý, a především knihovna by měla lidem se zrakovým postižením umožnit přístup k informacím. Skutečnost, že člověk je nějakým způsobem znevýhodněn ve vnímání světa zrakem, ho v žádném případě nevyřazuje ze společnosti. V současnosti mají zrakově handicapovaní k dispozici řadu různých pomůcek a technik, s jejichž pomocí se dokáží ve světě celkem dobře orientovat.

Je třeba brát v potaz i různé stupně zrakového postižení. Jiný přístup bude vyžadovat člověk nevidící od narození a jiný ten, kdo přišel o zrak např. při nemoci, při autonehodě nebo mu zrak přestává sloužit s přibývajícím věkem.

Když v roce 1997 vzniklo v tehdejší Okresní knihovně v Havlíčkově Brodě oddělení zvukových knih pro nevidomé a těžce zrakově postižené, nebylo samozřejmě jisté, jakým dalším směrem se pomoc zrakově handicapovaným bude dále ubírat, ale tento krok byl tím základním k poskytování dalších specializovaných služeb pro znevýhodněné uživatele knihovny.

Nevidomým a slabozrakým spoluobčanům bylo v době otevření k dispozici 110 literárních titulů všech žánrů nahraných na magnetofonových kazetách. Služba byla zavedena ve spolupráci s Knihovnou a tiskárnou pro nevidomé K. E. Macana v Praze a v té době měla 25 uživatelů. Půjčování zvukových knih včetně bezplatné zásilkové služby se stalo základem poskytovaných služeb. Dalšími jsou: bezplatné půjčování walkmanů na cesty i v době nemoci, půjčování knih v bodovém písmu z fondu KKV, včetně

atlasů obsahujících reliéfní grafiku pro snadnější představu, i hybridních knih, což jsou multimediální publikace kombinující elektronický text s jeho zvukovou nahrávkou doplněné komplexním navigačním aparátem. Uživatelům je k dispozici katalog zvukových knih v tištěné i elektronické podobě, který je dostupný na adrese: (<http://www.kkvysociny.cz/oddeleni/nevidomi/default.asp>). Dále poskytujeme poradenskou službu při vyhledávání informací v sociálněprávní oblasti, při navazování kontaktů se Sjednocenou organizací nevidomých a slabozrakých, s nadacemi, metodickými a informačními centry i neziskovými organizacemi, sdružujícími zdravotně postižené v ČR. Poskytujeme informace o grantových programech ve zdravotní a sociální oblasti.

V poslední době k pomůckám přibýly ještě počítače. Přístup na internet je obrovskou pomocí pro každého z nás, zrakově postižené nevyjímaje. K dispozici je e-mail, tvorba dokumentů, mnoho specializovaných aplikací. S počítači se tak otevírá nová široká oblast, ve které mohou nevidomí dělat téměř vše, co dělají i vidící lidé. V roce 1998 byla v havlíčkobrodské knihovně zpřístupněna první internetová stanice se speciálním softwarem pro nevidomé a dala základ projektu *Internet pro nevidomé v knihovnách ČR*. Knihovna se tak stala první veřejnou institucí v republice, která začala poskytovat nevidomým a slabozrakým občanům přístup k informacím přes počítač. Za tuto aktivitu získala 2. místo v kategorii *Infopočin* na konferenci *Inforum 1999*. V návaznosti na tuto skutečnost jsme začali pořádat kurzy na PC pro znevýhodněné, mezi nimiž byli i lidé se zbytky zraku. Umožňuje to počítačová učebna, v níž je na dvou počítačích nainstalovaný speciální software. Dnes je tento kurz součástí nabídky programu Univerzity volného času, kterou také organizuje naše knihovna.

Integrace zrakově postižených dětí do základních škol nám zároveň přinesla nutnost dále rozvíjet nabízené služby. Pokud mají zájem

rodiče, poskytujeme asistenční službu u PC pro děti se zbytky zraku. Týká se to především základního seznámení se s počítačem, klávesnicí, speciálním zvětšovacím programem a v případě, že kladný přístup má i škola, kterou tento žák navštěvuje, nabízí se mu dostatečné množství možností, jak si usnadnit život s handicapem v současnosti i budoucnosti.

Oddělení služeb pro handicapované, které vzniklo jako samostatný útvar KKV v roce 2002, se v roce 2003 přestěhovalo do samostatných bezbariérových prostor. Zvětšila se možnost nabízených služeb i pro ostatní znevýhodněné skupiny, počet uživatelů se více než zdesetinásobil a např. fond zvukových knih čítá v současnosti 1080 titulů. Vedle organizací sdružujících handicapované spolupracujeme také s ostatními institucemi města. Na aktivním zapojení do plánování sociálních služeb lze dokumentovat spolupráci s Městským úřadem v Havlíčkově Brodě. Díky účasti v pracovní skupině lidí se zdravotním postižením dochází k vzájemnému informování a je tak usnadněn přenos do knihovny a k jejím návštěvníkům, na druhou stranu je zde ze strany města jako koordinátora procesu plánování sociálních služeb zájem o získání těchto čtenářů do pracovních skupin, kde by mohli přímo uplatňovat svoje postřehy a názory na fungování služeb ve městě.

Snažíme se držet krok a neztratit nit v informacích užitečných pro všechny handicapované, a tedy i pro nevidomé a těžce zrakově postižené. Spolupráce se nikdy nezříkáme a spíše ji sami vyhledáváme. Jsme v kontaktu s Tyfloservisem a Tyflocentrem v Jihlavě, se základní organizací SONS v Havlíčkově Brodě, s o. s. LORM – Společnost pro hluchoslepé a dalšími. Na konci června jsme také navštívili Institut rehabilitace zrakově postižených při Fakultě humanitních studií UK vedený Mgr. Pavlem Wienerem a mohli jsme si prohlédnout výukové centrum, které vzniklo za podpory sponzorů a je neocenitelným pomocníkem zrakově postižených, kteří se zde mohou seznámit se speciálními pomůckami. Pomocí instalovaného zařízení lze názorně předvést i jejich rodinným příslušníkům možnosti vybavení domácnosti, její úpravy, uspořádání a osvětlení pracovní plochy atd.

Díky všem těmto kontaktům získáváme přehled o současných trendech, novinkách v oblasti kompenzačních pomůcek, ale zejména získáváme informace o tom, co nejvíce trápí lidi s postižením a čím bychom jim mohli být v knihovnické práci prospěšní. Z toho vycházejí i služby, které našim klientům nabízíme.

V současné době mají zájemci z řad zrakově postižených k dispozici volně přístupnou počítačovou stanici se speciálním programem ZoomText pro částečně vidící, který má dvě úrovně, aby si uživatel mohl vybrat to, co mu nejlépe vyhovuje. První úroveň zvětšuje 1x až 16x, navíc má osm různých zoom oken, která zvětší třeba jen část obrazovky. Velký a zvýrazněný kurzor ulehčuje orientaci na obrazovce. Úroveň 2 nabízí vše, co úroveň 1, avšak je rozšířena o hlasový výstup. To umožňuje souběžné zvětšení a čtení obrazovky, čtení základních ovládacích prvků Windows a čtení právě zapisovaného textu. Samotné čtení lze nastavit po znacích, slovech nebo řádcích. Podporuje hlasovou syntézu pracující s šesti jazyky (čeština, angličtina, němčina, francouzština, italština, španělština). Obě verze obsahují modul DocReader pro čtení celých dokumentů. Dále je to zvětšovací program Bizon – zvětšuje až šestkrát, může upravit vzhled dokumentu, číst pohybem myši, automatickým posunem, číst ve sloupcích, číst s podporou vodících linek. Program zvětšuje předlohy nasnímané skenerem nebo uložené v souboru, otevřené dokumenty umožňuje vytisknout ve zvětšené i normální podobě. Tyto softwary jsou produktem firmy Spektra, v. d. n., která se od roku 1990 specializuje na vývoj, výrobu a prodej kompenzačních pomůcek pro zrakově postižené. Dalším programem, určeným pro čtení textových dokumentů a ozvučení různých programů, je WinTalker, produkt firmy RosaSOFT. Počítač se tedy stává jakýmsi mostem mezi světem vidících a nevidících. Nevidící používá do velké míry stejně aplikace jako vidící. Má stejné možnosti. Není svým postižením oproti ostatním tolik handicapován.

K dostupnosti informačních zdrojů pro zrakově postižené přispívá i televizní lupa, která by měla být součástí každého veřejného čtenářského koutku. Ne vždy čtenářům slouží jejich

vlastní oči ke spokojenosti a je v našich silách jim dopřát přečtení např. denního tisku i v době přechodně zhoršeného zraku.

Zmiňujeme-li se o internetu, existuje jednoduchá možnost upozornit v navigaci na webu knihovny na online služby a doplnit je informacemi o dostupnosti a přístupových možnostech budovy a oddělení.

K dostupnosti našich služeb přispíváme také signálním ozvučením budovy, v níž je knihovna umístěna. Před dvěma lety byl ve vstupních prostorách Krajské knihovny Vysočiny instalován zvukový majáček, který po aktivování tlačítkem na bílé slepecké holi nebo speciálním pagerem oznámí, jaká budova je v dosahu, a nevidomý může snadno sluchem identifikovat, odkud zvuk přichází, a ví, kam se vydat. U vchodu do budovy si může dalším tlačítkem spustit doplňující informace o oddělení a jeho umístění. Tato signální zařízení znají mnozí z městské hromadné dopravy.

V nabídce našeho oddělení najdeme také kulturní a zájmové programy pro nevidomé a těžce zrakově postižené.

V posledních dvou letech jsme uspořádali internetovou korespondenční soutěž – INKOS. Do soutěže se mohli přihlásit všichni znalci a milovníci knih, jimž zdravotní stav umožňuje vnímat pouze jejich zvukovou podobu a mají přístup na internet. Úkolem bylo prostřednictvím internetu správně zodpovědět dvacet otázek z oblasti české i světové literatury. Zapojili se lidé z různých krajů republiky, čehož si velice vážíme. Loňští vítězové získali i plaketu, kterou nám vyrobili v Tasově v Mezinárodním výukovém centru Axmanovy techniky modelování pro zdravotně postižené. Součástí výukového centra je dílna hmatového modelování, kde se lidé se zrakovým, ale i mentálním postižením a především nevidomí učí řemeslně-výtvárnému pracovnímu uplatnění. Provozovatelem je sdružení *Slepíši*, které nabízí ve svém programu i výchovně vzdělávací pořad pro děti *Hele lidi – hele socha*. Děti si vyzkoušejí prostorovou orientaci bez použití zraku, poznávají zvuky, učí se pomoci nevidomému a v druhé části mají možnost vyzkoušet modelování pomocí Axmanovy techniky pod vedením nevidomé lektorky.

Výchovu mladé generace podporujeme po-

řádáním výukových pořadů pro děti a studenty s názvem *Jak se žije lidem s postižením...?*, jejichž tématem je vždy nějaký handicap. Hlavním protagonistou bývá člověk s určitým druhem postižení, který může dětem nejlépe říci, jak se cítí, s čím potřebuje pomoci, když ho potkají na ulici, apod. Jako poslední proběhla beseda na téma *Filmy pro nevidomé! A to je co?* Nejprve se konal pořad určený žákům 7.–9. tříd ZŠ, v němž se interaktivní formou dověděli, že film může být zajímavý i pro lidi, kteří nevidí. Vyzkoušeli si, o kolik situací jsou zrakově postižení lidé při běžné filmové produkci ochuzeni a jak zvukový popis (audiopopis) děje pozitivně ovlivní jejich možnost vnímání uměleckých děl. Projekce byla doplněna odborným výkladem PaedDr. Michala Kuchaře z brněnského o. s. Apogeum, které se audiopopisem filmů a divadelních děl pro nevidomé zabývá, a recenzentů Mgr. Petra Blažka a Petra Maška. V odpoledních hodinách se uskutečnila beseda pro veřejnost s autory tohoto projektu o dosavadních zkušenostech i připravovaných novinkách. Zúčastnění se dozvěděli o aktuální situaci a možnostech, jak se k upraveným filmům dostat – zrakově postižení si je mohou půjčit jednak v audio podobě v oddělení služeb pro handicapované, jednak je mohou získat na webových stránkách sdružení <http://www.apogeum.info>.

Postupně v průběhu času vznikaly v Krajské knihovně Vysočiny v Havlíčkově Brodě podmínky pro práci s neslyšícími a mentálně postiženými, takže výčet služeb pro zrakově postižené naše aktivity nekončí. Spolupracujeme s denním stacionářem Úsvit, který poskytuje služby mentálně postiženým, se Speciální školou v Havlíčkově Brodě, s Centrem pro zdravotně postižené, Klubem pro zdravotně postižené děti a jejich rodiče Klíček, pedagogicko-psychologickou poradnou, Střediskem rané péče Havlíčkův Brod ad. Práce, kterou děláme, nám nepřináší pouze radosti, ale někdy i starosti. Avšak okamžik, kdy nám člověk, který se ještě nedávno nemohl smířit se svou nelehkou životní situací a my jsme mu alespoň nepatrně pomohli najít ztracenou rovnováhu, řekne děkuji, stojí za to!!!

HANA LACINOVÁ
lacinova@kkvysociny.cz

Digitální projekty a programy v České republice a v angloamerické oblasti

9. část

V této části se nalézá seznam digitálních knihoven a jejich projektů z angloamerické oblasti, protože angličtina se stává univerzálním jazykem a tyto digitální knihovny jsou zejména pro mládež možným zdrojem cenných elektronických informací.

Digitální knihovny jsou rozděleny podle zpracovatele do těchto podskupin:

- Nadnárodní projekty a programy (projekt UNESCO, G7)
- Projekt Kongresové knihovny
- Projekty univerzit
- Soukromé a polosoukromé knihovny

NADNÁRODNÍ PROJEKTY A PROGRAMY

Pro tyto programy je společné, že jsou zaštitěny jednou institucí (UNESCO, G7), nebo jednotlivcem (Michael S. Hart), spojují ale knihovny po celém světě a ty přispívají digitalizací určité části svého fondu do těchto digitálních sbírek. Programy UNESCO a G7 byly motivovány snahou zachránit vzácné rukopisy po celém světě. Program Gutenberg je zase veden snahou zpřístupnit zadarmo co nejvíce dokumentů co největšímu okruhu uživatelů. Projekt Gutenberg stojí na práci dobrovolníků a je financován sponzorskými dary.

Projekt Gutenberg

URL: <http://promo.net/pg>

Řešitel: Michael Stern Hart

Popis: Projekt Gutenberg je nejstarší digitální knihovna v prostředí www. Svou činnost zahájil v roce 1971, kdy jeho zakladatel M. S. Hart získal prostředky pro práci v Laboratorii pro výzkum materiálu Illinoiské univerzity. I když tato částka byla původně určena na účely počítačového zpracování dat, podařilo se mu přesvědčit univerzitu, že nejlepší způsob využití těchto prostředků bude převedení světového literárního bohatství do elektronické podoby přístupné velkému okruhu uživatelů zcela bez poplatků.

Cílem projektu Gutenberg je vytvořit globální Internetovou knihovnu beletrie a příručkových děl a zpřístupnit ji bezplatně široké veřejnosti ve formě,

kteřou bude možno číst, citovat a prohledávat bez ohledu na to, s jakým PC uživatel pracuje. Aby tento požadavek mohl být naplněn, jsou knižní texty převáděny do elektronické podoby s použitím ASCII, která umožňuje co největší kompatibilitu. Fragmenty textu jsou zvýrazněny například kurzívou, podtržením nebo zvětšením písma.

Vzhledem k cíli projektu – zpřístupnit elektronické texty bezplatně, bylo možné se orientovat pouze na texty, které nepodléhají autorskému právu nebo na díla, s jejichž reprodukcí v rámci projektu držitelé autorských práv souhlasili. Jde tedy o texty ve veřejném vlastnictví. Obsažené dokumenty jsou rozděleny do tří částí:

- **Light literature** – určeno širšímu okruhu zájemců, například Ezopovy bajky.
- **Heavy literature** – pro užší okruh zájemců, například Bible, Ztracený ráj, Shakespeare, Bílá velryba
- **Reference Sources** – příručková literatura, například slovníky, encyklopedie, almanachy.

Vyhledávat dokumenty lze buď v režimu rychlého vyhledávání, přičemž zde se využívají pole autora a názvu, nebo v režimu pokročilého vyhledávání, které má tyto volby: autor, název, předmět, poznámka, jazyk dokumentu, klasifikace Kongresové knihovny, vyhledávat pouze celá slova. Autor se zadává v invertovaném tvaru (příjmení, jméno), v názvu se nezadávají členy.

Největším problémem projektu Gutenberg je absence možnosti procházení katalogu a někdy příliš komplikované vyhledávání. Mohou se vyskytnout problémy s přístupem v důsledku přetížení systému.

Bibliotheca Universalis

URL: http://portico.bl.uk/gabriel/bibliotheca-universalis/en/bibliotheca_universalis_accueil.htm

Řešitel: G7

Popis: Program Bibliotheca Universalis byl projednán na konferenci ministrů zemí G7 v roce 1995, na niž bylo vyhlášeno jedenáct projektů mezinárodní spolupráce za účelem stimulace roz-

voje celosvětové informační společnosti. Jedním z těchto projektů byl i projekt nazvaný *Elektronické knihovny (Bibliotheca Universalis)*, vedený Francií a Japonskem. Hlavním cílem projektu Bibliotheca Universalis je zpracovat většinu světového kulturního dědictví pomocí multimediálních technologií. Tento projekt tak podporuje mezinárodní výměnu znalostí a komunikaci mezi knihovnami. Cílem je vybudovat dobře distribuovatelnou virtuální sbírku vědomostí a na globální komunikační síti ji zpřístupnit všem uživatelům.

Tento cíl podporuje i smlouva, která byla dopracována na sjezdu IFLA v Amsterdamu. V ní se deklaruje povinnost signatářů zasazovat se o co nejširší přístup k digitálním zdrojům knihoven prostřednictvím multimediálních komunikačních systémů. Knihovny mají povinnost svou práci koordinovat, umožňovat volný přístup po sítích k digitálním zdrojům členěným do Bibliotheky Universalis, snažit se o implementaci takových operačních protokolů, které co nejvíce usnadňují přístup ke konečnému uživateli a vytvořit reprezentativní sbírku dokumentů zaměřenou na téma Výměna informací mezi národy.

Vyhledávání je velice jednoduché, na titulní straně projektu najedeme na odkaz Collections, kde se posléze objeví jednoduchý formulář, jehož prostřednictvím můžeme vybírat podle země, státu. Téma je implicitně nastaveno jako výměna mezi národy. Pokud zadáme zemi, která nás zajímá, objeví se odkazy na digitalizované sbírky a jejich stručný abstrakt.

VESNA ŠKODOVÁ (Vesna.Skodova@seznam.cz)

Čtenář se omlouvá >

za nečitelný text v pravém sloupci na straně 95 v minulém, tj. 3. čísle našeho časopisu. Stalo se tak při osvětlení filmů v tiskárně, kdy už redakce nemohla zasáhnout. Aby se tím nezneškodnil celý seriál o digitálních knihovnách, publikujeme dotčený text znovu.

Centrum Tereza

URL: <http://www.tereza.fjfi.cvut.cz>

Řešitel: Katedra matematiky, FJFI ČVUT v Praze

Popis: Tereza je vůbec první VŠ centrum pro zrakově postižené v ČR. Bylo otevřeno v roce 1992 na Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské při ČVUT. Je zaměřeno především na *program celoživotního vzdělávání, informační technologie pro zrakově postižené*.³ Služby centra Tereza lze roz-

dělit na dvě skupiny: pro stálé uživatele a širokou veřejnost (uživateli musí být více než 17 let a musí vlastnit průkaz ZTP/ZTP-P). Stálým uživatelům centrum nabízí konzultaci při práci se všemi pomůckami výpočetní techniky pro zrakově postižené, včetně tisku na braillovské tiskárny, výrobu obrázků na fuseru, přístup na internet, zřízení e-mailové adresy a dále doplňkové služby jako odborná editace dokumentů nebo tisk pozvánek na braillovské tiskárny.

Pro širokou veřejnost je od roku 1998 přístupná konference FANDA, na níž mohou zrakově postižení mezi sebou diskutovat.

Centrum Tereza bylo primárně zřízeno pro poskytování konzultací k problematice studia zdravotně handicapovaných. Součástí služeb je digitální knihovna, jejíž klient může dokumenty vyhledávat v katalogu Opac T Series, který má uživatelsky příjemné rozhraní. Dokumenty lze vyhledávat podle autora a názvu, systém využívá booleyských operátorů: and, or, not.

Uživatel není odkázán jen na centrum Tereza, může vyhledávat i v těchto institucích:

- Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky, Masarykova univerzita v Brně,
- Souborný katalog Univerzity Karlovy,
- Národní knihovna Praha,
- Knihovna Kongresu USA.

Uživatel si rovněž může určit kolik záznamů chce zobrazit na stránce (minimum je 5 a maximum 20) a jaký typ dokumentu chce (černotisk, zvukový dokument, elektronický dokument, hmatový dokument nebo libovolný dokument).

Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky

URL: <http://www.muni.cz/teiresias/>

Řešitel: Masarykova univerzita v Brně

Popis: Středisko bylo na Masarykově univerzitě v Brně zřízeno v roce 2000. Fakulta informatiky předložila grantový projekt Fondu rozvoje vysokých škol, v jehož rámci bylo středisko technicky vybaveno. Od května 2000 – na základě rozhodnutí Akademického senátu MU – přešlo pod přímou pravomoc rektora.

Katalog střediska pracuje s programem Tin-Web. Tento program komunikuje s uživatelem v jednom z volitelných jazyků. Pokud to národní prostředí vyžaduje, jsou textové výstupy zobrazovány v jednom z volitelných kódů diakritiky.

Komunikace s tělesně a duševně handicapovanými uživateli knihovnických služeb

Každá společnost má určité tradice, z nichž vycházejí její postoje k lidem s tělesným, smyslovým či mentálním handicapem. To ovlivňuje i vztah jedinců, celých skupin a institucí k těmto spoluobčanům. Usilujeme o to, aby co nejvíce lidí bylo integrováno do společnosti, aby mohli studovat a pracovat, aby mohli být samostatní a nezávislí. Nemalou roli v tom plní knihovny jako místa uchovávání, zpřístupňování a rozšiřování informací. Poskytují své prostory a organizují různé kulturní, vzdělávací a zábavní pořady pro různé skupiny uživatelů, nevyjímaje i ty s tělesným či duševním handicapem. Tato skupina si vzhledem ke svým potřebám a možnostem vyžaduje osobitý přístup v komunikaci a chování knihovnicko-informačního pracovníka, který s ní přichází do kontaktu.

Klíčová slova: komunikace, uživatel s tělesným handicapem

Práce knihovnicko-informačního pracovníka patří mezi povolání, u nichž je nesmírně důležitá správná komunikace s uživateli. Nesprávná, nevlídná nebo dokonce agresivní komunikace či chování knihovníka dokáží rychle zničit dlouhodobě budované dobré jméno knihovny a na dlouho odradit nejen konkrétního čtenáře, ale i jeho známé a přátele od návštěvy knihovny. Zásadám komunikace, asertivního a empatického chování bychom se měli neustále učit, protože tyto danosti nejsou vrozeny. Získáváme je v rámci socializace a integrace v určité skupině.

Komunikace je v lidské společnosti nositelem společenského procesu. Vyplývá z potřeb člověka vyměňovat si informace s jinými lidmi, být s nimi v kontaktu. Komunikace, navazování a udržování kontaktu řadíme k sociálním potřebám. Během ní si komunikující vzájemně vyměňují různé informace, ať slovní, prostřednictvím řeči těla nebo vědomě regulovaného chování. Na základě různých druhů informací a jejich způsobů vyjádření rozlišujeme tyto formy sociální komunikace:

- a) **verbální** umožňuje výměnu informací pomocí slovního vyjádření;
- b) **neverbální** představuje neuvědomované nebo částečně neuvědomované prvky našeho chování. Například mimika, výraz tváře, gestikulace a jiné projevy řeči těla;
- c) **komunikace činy** znamená konkrétní projev chování, sympatie, pochopení, odmítání apod. Při běžné a tím více při profesionální komunikaci je nutné dodržování nejdůležitějších kritérií účinné komunikace, jako například jednoduchost, zřetelnost, načasovanost a závažnost informace. Jednoduchost spočívá především v jednoznačném vyjadřování a užívání běžných, pochopitelných slov, vynechání odborného slovníku, kterému nemusí čtenář porozumět.

Komunikační zručnosti (schopnosti komunikace) zařazujeme k základním složkám interpersonálního konání, které mají na jeho průběh příznivý vliv. Přispívají k navazování a rozvíjení kvalitnějšího kontaktu s uživatelem a nejsou vrozené, ale člověk se v nich v průběhu života více méně vědomě zdokonaluje.

V běžném životě, a tím více na pracovišti, bychom se rozhodně měli vyvarovat agresivní komunikace a chování a více využívat asertivní přístup k uživatelům. O to opatrnější musíme být ve výběru slov a chování v kontaktu s lidmi, jimž osud nepřál tolik, co nám. Vzhledem ke svému postižení jsou tito lidé citlivější, ale neznamená to, že si vyžadují zvláštní privilegia. Chtějí pouze, abychom se na ně dívali jako na zdravé lidi.

Komunikace s uživateli s tělesným nebo duševním handicapem

Smyslové postižení lidí je častým problémem při navazování a udržování kontaktu se svým okolím a je značně omezující.

Pravidla komunikace s neslyšícími

Jedním z nejméně chápaných postižení, kte-

ré způsobuje problémy už při prvním kontaktu s lidmi, je postižení sluchu. Pokud ztráta zraku odděluje člověka především od světa věcí, ztráta sluchu ho odděluje od světa lidí. Přitom jejich schopnosti musí převyšovat průměr, protože jinak by v tomto světě neobstáli. My bychom se v kontaktu s takto handicapovanými uživateli měli řídit těmito zásadami:

- 1) nevytvářejte komunikační bariéry (zakrývání úst),
- 2) hovořte pomalu,
- 3) používejte jednoduché věty,
- 4) kladte konkrétní otázky,
- 5) buďte trpěliví a neodsuzujte to, co může vzhledem k absenci zpětné vazby působit dojmem disociality.

V praxi se často setkáváme s nedoslýchavými staršími lidmi. Těžko se s tím vyrovnávají, stává se jim, že při běžné komunikaci často nepochopí obsah rozhovoru, stydí se opakovaně ptát. Proto jejich odpovědi bývají nesprávné a často dochází k nepochopením a ke konfliktům. K odstranění těchto zbytečných nedorozumění nám pomůže jediné trpělivost a taktní přístup.

Pravidla komunikace s nevidomými

I když asi devadesát procent reality zaznamenáváme zrakem, dokáží nevidomí zpracovat okolní svět a relativně dobře se v něm orientovat na základě akustických podnětů. Při komunikaci s nevidomými je proto nutné vysvětlit, co budeme dělat a jednat s nimi jako se zdravými.

- 1) vyvarujte se projevům soucitu,
- 2) jednejte vždy přímo s nevidomým, i když má s sebou průvodce,
- 3) představte se a uveďte své funkční zařazení,
- 4) opište co a jak uděláte nebo právě děláte (například k regálům, následuje schod, sluchátka máte po pravé ruce),
- 5) vytvořte přijatelné akustické prostředí, odstraňte zdroje rušení a šumu (pro člověka odkázaného na sluchovou komunikaci je prostředí, v němž hraje například rádio nepřijatelné),
- 6) nepohybujte se tiše po místnosti, dávejte o sobě srozumitelně vědět,
- 7) upravte prostor, odstraňte překážky a bariéry, případně na ně upozorněte.

Tělesný handicap většinou nedělá problémy s verbální komunikací, často však nastává problém, jak člověku poskytnout fyzickou pomoc, být u toho efektivní a zároveň neohrozit jeho lidskou důstojnost. Pracovník by se měl vzdát úkolu děda vševěda a zeptat se návštěvníka přímo, jaký způsob pomoci mu vyhovuje. Hodně zdravých lidí má problém při komunikaci s handicapovanými lidmi. Jedná se o obranné reakce, protože každý z nás se instinktivně vyhýbá rozhovoru o nepříjemných věcech. Je potřebné udržovat zrakový kontakt, aby návštěvník knihovny měl jistotu, že je vítaný a ne na obtíž. Snaha o vytváření bezbariérových přístupů a prostor je v současnosti celosvětovým trendem, knihovny nevyjímaje.

Pravidla komunikace s tělesně handicapovanými

- 1) návštěvníka pozorně vnímejte,
- 2) věnujte mu čas,
- 3) když je čtenář na vozíku, nestoupejte si nad něj, ale sedněte si,
- 4) nevytýkejte ani v duchu skutečnosti, které se nedají ovlivnit, nezlobte se na vozíčkáře, že vám zablátil knihovnu.

Pravidla komunikace s mentálně handicapovanými

V naší praxi se občas setkáváme i s mentálně handicapovanými lidmi. Jejich nemoc je nesmí vyloučit z okolního světa a uzavřít do čtyř stěn. Knihovna jim v rozvíjení jejich schopností může částečně pomoci.

Toto onemocnění vyvolává soucit a účast, empatie bývá spíše s rodiči nebo pečovateli handicapovaného. V každém případě bychom se měli pokusit o spolupráci i s mentálně handicapovaným, dává totiž oběma šanci zvednout limit požadované spolupráce (a tím i úroveň nemocného) nad předpokládanou rovinu. Rozvíjení těchto možností je i tímto způsobem stimulováno a přináší užitek zvláště handicapovaným.

- 1) přistupujte k mentálně handicapovaným stejně jako k ostatním čtenářům, ale s větším taktem a trpělivostí,
- 2) komunikujte především s handicapovaným, i když je s doprovodem,
- 3) mentálně handicapovaný si zasluhuje stejnou úctu a respekt jako jiní,

- 4) buďte trpěliví a tolerantní,
5) úroveň informace přizpůsobte možnostem čtenáře, uživatele.

Závěr

Pokuste se procítit vnitřní svět lidí s tělesným, smyslovým a mentálním handicapem a hledejte takový způsob komunikace, který

vás bude vnitřně uspokojovat a bude odrážet rovnocenný vztah s handicapovaným. Zaslouží si naši pomoc a úctu. V tom je poslání knihoven a v nich pracujících knihovnicko-informačních pracovníků.

LUBICA KORGOVÁ (korgova@hotmail.com)
Ze slovenštiny přeložila OLGA VAŠKOVÁ

POUŽITÁ LITERATURA:

- Honzák, Radkin: Komunikační pasti v medicíně. 2. vyd., Praha: Galén 1999, 162 s. ISBN 80-7262-032-0
- Moravcová, E.: Komunikácia v ošetrovateľstve. Bratislava: UK 2004, 138 s. ISBN 80-223-1940-6
- Thiel, E.: Reč tela prezrádza viac ako tisíce slov. I. vyd. Bratislava: Media klub 1999, 129 s. ISBN: 80-88963-14-1
- Vybíral, Z.: Psychologie lidské komunikace. 1. vyd. Praha: Portál 2000, 264 s. ISBN 80-7178-291-2

SERVIS ČTENÁŘE

Literární Šumava 2006

Městská knihovna Klatovy pod záštitou starosty města Klatovy, Obce spisovatelů – Střediska západočeských spisovatelů v Plzni, Českého rozhlasu Plzeň a Klatovského deníku za finanční podpory Ministerstva kultury ČR vyhlásuje XVI. ročník amatérské soutěže v oboru literárních prací
LITERÁRNÍ ŠUMAVA 2006

PODMÍNKY SOUTĚŽE:

Hlavní cena v soutěži bude udělena za příspěvek vztahující se k Šumavě a Pošumaví. Soutěže se může zúčastnit každý autor starší 15 let, který není profesionálním spisovatelem nebo novinářem.

Soutěž je neanonymní, všechny práce musí být původní, dosud nikde nepublikované.

Práce, které nebudou vyhovovat organizačním podmínkám soutěže, nebo nebudou odevzdány v termínu, budou automaticky vyřazeny.

ORGANIZACE

A VYHODNOCENÍ SOUTĚŽE:

Na základě požadavku účastníků soutěže dochází ke změně termínu vyhlášení i vyhodnocení soutěže. Soutěžní práce je třeba odeslat nejpozději do **30. 6. 2006** na adresu: MĚSTSKÁ KNIHOVNA KLATOVY, Balbinova 59, 339 01 KLATOVY nebo na e-mail: soutez@knih-kt.cz

Přijímají se práce psané strojem na formátu A4 ve čtyřech vyhotoveních. Autor uvede jméno a příjmení, datum narození, povolání a adresu. Práce předávané e-mailem budou ve formátu DOC (MS Word 95, 97, 2000) nebo RTE. V dokumentu nesmí být vloženy žádné obrázky a musí být použity základní znakové sady.

Každá práce bude odborně posouzena. Vybrané práce mohou být průběžně publikovány v tisku a vydány ve sborníku vyhodnocených prací. V této souvislosti

žádáme autory o písemný souhlas se zařazením osobních údajů do databáze soutěžících a s případným zveřejněním textu. Autoři budou pozváni na závěrečný seminář, na kterém budou vyhodnoceny nejlepší práce. Pořadatel si vyhrazuje právo neudělit všechny ceny.

SOUTĚŽNÍ KATEGORIE:

PRÓZA (do 5 stran textu)
POEZIE (3–5 básní)

VĚKOVÁ KATEGORIE:

I. kat.: do 25 let
II. kat.: nad 25 let

KALENDÁŘ SOUTĚŽE:

VYHLÁŠENÍ: únor 2006

UZÁVĚRKA: 30. červen 2006

VYHODNOCENÍ: říjen 2006

Porovnávání činnosti knihoven Jihočeského kraje podle statistik, standardů a dalších kritérií

Začátek roku znamená pro většinu lidí hodnocení roku uplynulého. V knihovnách nový rok začíná statistikou roku předcházejícího. Spisují se hodnocení činnosti, komentáře k výkazům, různá porovnání a analýzy. Pro mnohé z nás je statistika především nutné zlo. Vždy před koncem roku dostanou knihovny od NIPOS nové statistické výkazy, zdesšené zjistí, že opět došlo ke změnám a že metodicky budou zase knihovníkům malých knihoven vysvětlovat kolonku po kolonce, aby nazpět dostaly výkazy, které musí zkontrolovat a upravit, doplnit nebo upravit.

S nástupem počítačů máme kontrolu ulehčenou, ale přestat s ní nemůžeme. NIPOS již několik let zkouší různé programy pro elektronickou verzi statistik. Všichni si jistě vzpomeneme na program brněnské MZK, firmy LANius a nyní na webovou aplikaci NIPOS. Musím říct, že každá tato verze pro nás byla spíše dalším zlem, se kterým po prvním vyzkoušení už nikdo dále nepočítal. Firma LANius nabízí knihovnám software pro statistický výkaz činnosti. Program sumarizace statistik na celostátní úrovni zkoušela také, ale dále ho nerozvíjela a ani se příliš nerozšířila. Samozřejmě, že jedním z důvodů byly i neustálé změny ve výkazech. **Současná webová aplikace NIPOS je asi vhodná pro NIPOS, ale pro knihovníky zůstává většinu roku nepřístupná, takže do ní pouze doplníme data, zkontrolujeme je a odešleme. Tím pro nás práce s nimi končí. Porovnání údajů ze statistik za několik po sobě jdoucích let pro nás z těchto výstupů není možné. Každý rok máme zpracován v jiném programu, k některým údajům ani nemáme zpětný přístup. Přitom údaje ze statistik nejsou nezajímavé a využíváme je k další práci s knihovnami.**

Několik let jsem na poradách statistiků posloužela informace o statistickém programu Stat-Excel z SVK v Hradci Králové a po zkušenostech s ostatními programy jsem se rozhodla ho vyzkoušet. První rok pouze v krajské knihovně pro vytvoření krajských sumářů a uložení krajských dat. Protože se mi osvědčil, příští rok jsme ho ob-

jednali pro všechny knihovny kraje, které zpracovávají sumáře. Letos s ním pracujeme potřetí, zatím ke všeobecné spokojenosti. Nejenže kontroluje všechny vazby ve statistice a hlásí všechny chyby, ale je i velmi přehledný a dobře se s ním pracuje. Navíc data takto získaná zůstávají u nás v knihovně a je možné se k nim kdykoli vrátit. **Program Stat-Excel je každoročně aktualizován, vylepšován a nabízí další služby. Od roku 2004 už automaticky porovnává výkony s předcházejícím rokem, je možné si doplnit údaje o knihovnách, knihovnicích a další poznámky. Od roku 2005 program porovnává statistické výkazy se standardy veřejných knihovnických a informačních služeb.** Za velkou výhodou považují i to, že jde o excelovský program, který mi umožňuje s daty dál pracovat.

Stejně jako velká většina krajských knihoven i my zpracováváme statistický přehled činnosti knihoven kraje. Údaje o knihovnách doplňují právě ze statistického programu koupeného od královéhradecké SVK a plně se nám to osvědčilo. Přehled činnosti vydáváme v tištěné podobě, ale je přístupný také na webu naší knihovny na adrese: http://platon.cbvk.cz/regionfce/reg_fce.php. Mnoho tabulek v něm je použito přímo ze statistického programu, ale přehled je doplněn i o další porovnání, ke kterým používáme takto získaná a zpracovaná data.

Od roku 2005 je součástí programu Stat-Excel automatické vyhodnocení plnění standardů veřejných knihovnických a informačních služeb v jednotlivých knihovnách. **Program je upraven tak, že automaticky načítá data ze statistických výkazů a porovnává je s indikátory danými v Metodickém pokynu Ministerstva kultury ČR k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky.** Standard VKIS vymezuje následující kategorie: provozní doba knihovny pro veřejnost, tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů, počet veřejně přístupných stanic připojených k inter-

netu, studijní místa a prostory pro uživatele knihovny. Hodnoty standardů jsou odstupňovány podle velikosti obce a jsou pouze doporučené. **Standardy v této podobě považují spíše za stanovení podmínek, které umožňují kvalitní fungování knihovny. Její činnost jako taková je závislá na těchto podmínkách poskytnutých zřizovatelem, ale především na práci knihovníka či knihovníků a tu standardy nepostihnou.** V roce 2004 standardy ještě nebyly oficiálně vyhlášené, přesto jsem zpracovala Porovnání činnosti profesionálních knihoven českobudějovického regionu za rok 2004 především z hlediska plnění standardů. Výsledky mě docela překvapily. V českobudějovickém regionu nemáme profesionální knihovnu, která by splnila všechny standardy vyhlášené metodickým pokynem. Porovnávala jsem třináct knihoven českobudějovického regionu. Všechny knihovny splnily standard studijních míst, devět hodnocených knihoven splnilo standard tvorby knihovního fondu a informačních zdrojů, a to i přesto, že pouze dvě z nich dostaly od zřizovatele finanční prostředky, které by odpovídaly standardu. Provozní hodiny alespoň v rozsahu stanoveném standardy má sedm knihoven, ostatní knihovny však mají maximálně o jednu či dvě hodiny méně. Všechny profesionální knihovny mají veřejně přístupné stanice připojené k internetu, ale pouze pět má počet stanic odpovídající standardům. Nemyslím si však, že by naše knihovny nepracovaly dostatečně, jen standardy nejsou dostačujícím obrazem jejich činnosti, ale spíše podmínek, ve kterých pracují. Rozhodně není pravidlem, že by nejlépe pracující knihovny nejlépe plnily standardy. Dvě z našich knihoven neobstojí pouze v jedné kategorii, takže nejvíce odpovídají daným standardům. Přesto při hodnocení činnosti a aktivity knihoven regionu budou stát na opačných pólech. Toto zjištění nás opět utvrdilo v tom, že samo porovnání s vyhlášenými standardy nevypovídá o činnosti knihovny dostatečným způsobem a že pro další práci s knihovnami je lepší porovnání širší podle více ukazatelů. **Přesto standardy považují za správnou věc a pokud budou prezentovány pouze jako metodický pokyn, je velmi dobře, že existují. Měli bychom je využívat především při jednání se zřizovateli o podmínkách, které by měli knihovně pro kvalitní činnost poskytnout.**

Během posledních let se nám několikrát stalo, že jsme potřebovali některému zřizovateli zdůvodnit, proč máme pocit, že by činnost knihovny mohla být lepší, že by knihovna měla být otevřena déle nebo že by měl být vyšší úvazek knihovníka. Vycházeli jsme samozřejmě z náplně práce knihovníka, z rozsahu činnosti v knihovně, ale zjistili jsme, že nejlépe se nám argumentuje, pokud můžeme argumenty podložit čísly. A tak jsem začala dělat různá porovnání. Samozřejmě i dřív každý region srovnával činnost knihoven v něm působících, jejich vzestupnou či sestupnou tendenci apod. Ale ne vždy to bylo dostačující. Ani porovnání se standardy nás plně neuspokojilo. Při prvním srovnání, kdy jsem chtěla zdůraznit potřebu zvýšení úvazku v knihovně, jsem vybrala knihovny kraje z míst s obdobným počtem obyvatel a porovnávala jejich výkazy mezi sebou. Každá obec regionu bývá jinak velká a ne vždy byly v regionu dvě či více přibližně stejných obcí a tím i knihoven vhodných k porovnání. Proto bylo vhodnější porovnání rozšířit na knihovny z celého kraje. Zjištěná data byla zajímavá nejen pro zastupitele obce, pro kterou jsem porovnání vytvářela, ale určitě pro všechny porovnávané knihovny. Protože se mi touto argumentací a srovnáním podařilo dosáhnout účelu, pro který jsem ho vytvářela, postupovala jsem napříště obdobným způsobem.

Následujícího roku vznikl nápad srovnat všechny profesionální knihovny v kraji. Tedy nejen podle regionů, ale i podle velikosti obce. (Samozřejmě prvním krokem bylo získání souhlasu jednotlivých knihoven se zveřejněním dat.) Rozdělila jsem tedy všech 84 profesionálních knihoven kraje podle velikosti obce a vycházela jsem z kategorií daných standardy. Pouze obce s velikostí 1000 až 3000 obyvatel jsem rozdělila ještě na dvě části. V Jihočeském kraji mi vyšlo rozdělení obcí s profesionálními knihovny takto:

• Kategorie 500–1000 obyvatel	6 obcí
• Kategorie 1000–2000 obyvatel	28 obcí
• Kategorie 2000–3000 obyvatel	16 obcí
• Kategorie 3000–5000 obyvatel	15 obcí
• Kategorie 5000–10 000 obyvatel	12 obcí
• Kategorie 10 000–20 000 obyvatel	2 obce
• Kategorie 20 000–40 000 obyvatel	4 obce
• Kategorie nad 40 000 obyvatel	1 obec.

Pak už jsem jen použila data ze statistického programu Stat-Excel a mohla začít porovnávat.

Původně jsem vycházela z kategorií vymezených standardy, ale pro účely porovnání nám to bylo málo.

Proto jsem si stanovila další kritéria, ze kterých jsem dále vycházela:

1. **Počet obyvatel obce** je kritériem, které určuje zařazení knihovny do jednotlivých kategorií. Také standardy VKIS jsou odstupňovány podle tohoto hlediska.
2. **Úvazek knihovníka** určuje kvalitu služeb knihovny. Nejde jen o čas, po který je k dispozici čtenářům, ale také o to, kolik času má na práce spojené s provozem knihovny, na nákup a zpracování knih, na kolektivní akce apod.
3. **Počet obyvatel na úvazek;** úvazek knihovníka by měl odpovídat počtu obyvatel v tom smyslu, aby měl knihovník čas na individuální práci se čtenáři, na zajištění provozu knihovny, na propagaci knihovny apod. Rozsah provozní doby knihovny není totožný s celkovým objemem pracovní kapacity nezbytné pro zajištění činnosti knihovny. Pracovní doba pracovníka knihovny v obcích do 1000 obyvatel by měla být orientačně o jednu třetinu delší než provozní doba knihovny. Ve větších knihovnách by se mělo přihlížet k celkovému rozsahu činnosti knihovny.
4. **Počet čtenářů** určuje využití knihovny, rozsah její činnosti.
5. **Počet čtenářů na úvazek;** knihovník má mít čas na jednotlivé čtenáře a práci s nimi, proto je tento údaj do jisté míry určující pro kvalitu práce s nimi.
6. **Procento čtenářů z počtu obyvatel** vypovídá o využití knihovny obyvateli obce. Celostátní průměr se pohybuje kolem 15 % obyvatel. Knihovny přesahující toto číslo jsou velmi kvalitně pracující knihovny, které jsou dobře zapsané v povědomí občanů a jejich širší využití je obrazem dobré kvality práce.
7. **Počet návštěvníků** udává přehled o využívání služeb knihovny. Čím vyšší je návštěvnost knihovny, tím širší je využití nabízených služeb a tím i prostředků vložených do provozu knihovny. Návštěvnost není závislá jen na počtu čtenářů, ale také na rozsahu a kvalitě nabízených služeb, na vstřícnosti knihovny k občanům, na rozsahu provozní doby.
8. **Počet návštěvníků na úvazek** opět udává vytiženost pracovníků knihoven. Pokud má mít

knihovník čas na individuální práci se čtenářem, měl by na to mít dostatek prostoru. Čím více návštěvníků knihovnik obslouží, tím bude výkonnější, ale také bude mít méně času na individuální kontakt.

9. **Provozní hodiny pro veřejnost** jsou základním parametrem činnosti knihoven určeným též standardy. Knihovna by měla být přístupná veřejnosti v dostatečném rozsahu a také v době, kdy mohou návštěvníci jejich služeb využít, takže mimo pracovní dobu a dobu vyučování.
10. **Počet kolektivních akcí pro veřejnost**, tedy akcí, kterými knihovna propaguje svou činnost, pomáhá získávat nové čtenáře, vstupuje do povědomí občanů. Jejich počet je závislý jednak na aktivitě knihovníka, jednak na rozsahu jeho pracovní doby a podpory ze strany zřizovatele.

Tato porovnání jsem zařadila do *Přehledu činnosti veřejných knihoven v Jihočeském kraji*. Pro metodiky jsem navíc sestavila tabulky pořadí jednotlivých knihoven. Tzn. že jsem v každé tabulce vytvořené v porovnání seřadila knihovny podle stanoveného kritéria od nejúspěšnější po ty méně úspěšné a sečetla jednotlivá pořadí knihoven. Knihovna nejlépe umístěná v součtu jednotlivých pořadí byla hodnocena jako nejlépe pracující. Tato pořadí jsem do přehledu neuváděla, protože bych musela uvádět také veškeré objektivní důvody, které mohly zapříčinit jednotlivá horší umístění (jako rekonstrukce knihovny, dlouhodobá nemoc knihovníka, organizační změny, změny systému apod.) Metodici jednotlivých regionů, kteří s porovnáním dále pracují, tyto příčiny znají, takže vědí, kde je pořadí ovlivněno objektivními důvody, kde by knihovna mohla činnost zlepšit a kde není zlepšení možné bez podpory zřizovatele (malé prostory, nízký úvazek, nedostatek financí).

Článek vychází z příspěvku na celostátním semináři Regionální funkce knihoven 2005 v Pardubicích. Jeho prezentace je přístupná na adrese: <http://knihovnam.nkp.cz/docs/Pardubice/Svikova.ppt>

LIDMILA ŠVÍKOVÁ
svikova@cbvk.cz

Jsou uživatelé českých knihoven nevychovaní?

Jsou uživatelé českých vědeckých knihoven nevychovaní? Je zřejmé, že mnozí knihovníci pracující ve službách by přisvědčili, že je tomu tak. Nevychovaná je ovšem nejen mládež, jak si vždy starší generace stěžuje, ale v knihovnách mnohdy i generace střední, ba i nerudní a nezpůsobní staříci a nespolečenské a otravné seniorky se najdou. Samozřejmě nevychovanost ve smyslu společenského chování a vztahu ke knihovníkům je něco jiného, než (ne)připravenost, (ne)vzdělanost, ba přímo (ne)gramotnost informační. Není jistě výjimkou, když se obě snoubí a prolíná.

Možná že ani ve zhusta obdivovaném zahraničí není situace tak růžová, jak ji odsud vidíme. Mám na mysli liberální instituce, které již dávno nejsou sterilními chrámy informací, kde se s vážnou tváří šeptá nad tlustými folianty a kde se tříbí intelekt stávajících či budoucích vědců. Uživatelé zde mají dovoleno povalovat se na pohovkách a v různých nabízených zákoutích se rozptylovat činnostmi málo odbornými. Nahřívárny bezdomovců, nezaměstnaných a přistěhovačů jistě nezkoumají informační gramotnost návštěvníků a zaměstnanci jsou vděční, když tiito svým chováním alespoň neruší ostatní.

Z jiného pohledu pak lze přemítat o faktu, že zpracováváme-li publikace angloamerické provenience, můžeme si často všimnout, že vedle vřité dedikace na začátku díla, kdy např. titul typu *Morová rána v Neapoli a její strašné následky* je s láskou věnován ženě Ann a dceři Maryann, či *Pokročilá stádia příjce* s nímž synům Johnovi a Jimovi. To český knihovník pochopí; žena, dcery nebo synové si prostě s autorem při psaní užili své, teď si užijí věnování a honoráře. Ovšem srdce katalogizátora velmi často dojmá následující odstavec či pěkná porce předmluvy, která je pokorným poděkováním za pomoc knihovnici paní Sylvii X a knihovníkovi panu Johnovi Y, bez nichž by dílo prostě nikdy nespánilo světlo světa nebo by mělo sotva poloviční hodnotu. Maně si pak člověk klade otázku: Je to věc etiky a slušného vychování a tamní uživatelé si knihovníků váží tak, že neváhají obětovat kousek své knihy pro zdvořilostní pukrle? Nebo jsou tak informačně s prominutím pitomí, že se vskutku neobešli bez téměř pěstounské péče knihovníků? Uvážíme-li, že v mnohých velkých světových knihovnách nového čtenáře údajně ani nepustí ke katalogům či do půjčoven bez důkladného proškolení, je dojemně děkování pro našince ještě záhadnější. Autor i čtenář doufám rychle zaplaší další nevkusnou myšlenku, že možnosti samostatného vyhledávání, tedy úroveň se-

lekčních údajů v katalogích a jejich zpřístupnění, obecněji orientace v informačních databázích, je tak mizerná, že bez knihovníků nikdo nic pořádného nenajde.

Ale dost úvah nad zahraničím a nad vděkem cizích autorů. Vraťme se do našich malých poměrů, kde se knihovníkům obvykle neděkuje, natož (či alespoň) ne v knihách. Při naší úvaze bychom mohli vyjít z výstižného výkladu Mgr. Štěpánky Žižkové: *„Cílem informační výchovy tedy je naučit uživatele vyhledávat a využívat efektivně všechny dostupné informační zdroje, ale také služby knihoven. V akademickém prostředí se připojuje další úkol: vytvořit u studentů návyk pravidelného sledování odborné literatury a jejího využití při studiu a psaní odborných textů.“*^{*)}

Podívejme se do Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, kam přichází málo vychovaných, ba dokonce negramotných (ve smyslu informačním) uživatelů docela dost. Pokud jde o orientaci v katalogích a schopnost samostatně si vyhledávat relevantní informační zdroje, pak jsou zde velké rezervy. Mnoho nových uživatelů chce ihned pracovat samostatně, odmítají úvodní výklad bibliograficko-informační služby, zvláště měli-li by na instruktaž chvilku čekat. Žádné písemné návody číst nechťejí a instruktažní nástěnku míjejí většinou bez povšimnutí. Knihovníka v lepším případě vyhledají až tehdy, skončí-li jejich úsilí nezdarem. Pokud jde o elektronický katalog, sám OPAC AKS T-Series jim vyhledávání příliš neulehčí, jestliže neznají přesnou citaci díla. Menu s názvy *Předmětové skupiny*, či *Výrazy tezauru*, *Předmět (osoba)* apod. neinstruovanému čtenáři nic neříká, takže je často sveden k málo efektivní selekci pomocí klíčových slov z názvu.

Jestliže uživatel přesvědčí sebe sama, nebo službu, že jeho informační žízeň monografie ani seriály neuhasí, měl by skončit v multimediální studovně oddělení bibliografie, kde je daleko širší a komplexnější přístup k databázím: katalogy a ČNB počínaje, fulltextovými bázemi konče. Teprve zde se ukazuje, jak málo dovedností uživatelé (včetně vysokoškolských studentů) obvykle mají. Je jim věnována konejšívá péče a dozvědí se, jak informace vyhledávat, jak který systém pracuje, jakými selekčními jazyky se s ním dá domluvit. Nádvkem je mu i poskytnuta rada, která citovat informační prameny, případně která psát odbornou práci, např. diplomovou.

Samozřejmě, taková individuální péče je náročná na čas a lépe je ve smyslu výše citovaného výkladu

potenciálního uživatele vychovávat a také jej pro knihovnu a práci s informacemi získávat. Jak lidové mudrosloví praví: Jak se v mládí pracovat s informacemi naučíš, takové ve stáří najdeš! Knihovna se proto věnuje i studující mládeži a láká ji především nabídkou exkurzí. Proto rozesílá náborové dopisy na střední školy a informuje vysokoškolské pedagogy o svých službách. Existují nadšení pedagogové, kteří s radostným vzrušením vedou své svěřence k informačnímu blahobytu a informačním zřídům u nás vyvěrajícím. Aspoň oni sami věnují výkladu při exkurzi zaujatou pozornost, přikyvují, diskutují, chtějí znát více, někteří studenti – špti – s nimi. Častější jsou ovšem studenti a někdy i profesori, kteří exkurzi berou jako povinnost, za níž budou mít čárku. Existují „štamgasti“, kteří chodí každoročně, a jsou školy, které reagují na nabídku neochotně nebo vůbec ne. Rozdíl je i mezi školami a zkušení průvodci exkurzí již podle druhu školy tuší, jak návštěva knihovny proběhne. Ovšem většinou je to stejně tak, že se studentíci pošfuchují, flirtují a ostentativně, programově se, žvýkajíce a přešlapujícíce, nudí. Ve studovně pokukují po vyložených časopisech v naději, zda ty hloupé knihovnice nevystaví také něco lechtivějšího, v nouzi je i gynekologie a urologie dobrá. Někdo se zeptá k věci, někdo spíše provokuje a všichni jsou rádi, jak se hezky ulili z vyučování.

Pokud jde o starší a pokročilé, nabízí knihovna alespoň individuální zaškolení do práce s bázemi nebo s internetem a skupinová školení k vyhledávání v OPAC. Leč pokusy obsadit skupinová školení vycházejí většinou naprázdno, byť v národě českém se bere to, co je zadarmo, ochotně, i když to zrovna nepotřebují.

Nu a nyní se dostaneme k těm nevychovaným čtenářům, kteří mají mezery i v chování společenském. Ti prostě zasednou v multimediální studovně s ledabylou samozřejmostí a chtějí mnohé a hned. Nejlépe, když jim knihovník vše sám vyhledá, uloží na vnější přenosnou paměť nebo vytiskne, odcituje. Oni přece nemají na takovou piplavou práci čas, už zítra odevzdávají diplomku, už pozítří se soudí o dva hrady a pole lán, už včera měli mít odevzdány přesné citace k článku a znají jen příjmení autora. Knihovník je sluha, který čeká na jejich přání, ale nemá právo očekávat, že by oni uměli sami hledat a dokonce se to učit. Jsou netrpěliví, mnohdy hrubí a nerespektují, že také jiní potřebují poradit. Takoví uživatelé jsou asi stěží převychovatelní a utrpení s nimi spojené zůstává rubem knihovnických služeb. A tak útěchou jsou ti ostatní, kteří si uvědomují svůj handicap, chtějí se pod vedením knihovníka naučit sami co nejvíce a hlavně jsou ochotni přijímat rady a návody a jsou za ně vděční. To je asi to nejdůležitější, co bychom si do budoucna přáli. Tedy, aby uživatelé trochu rozuměli práci knihovníka, chápali, co vše jim může krajská vědecká knihovna nabídnout, ale aby také byli ochotni se informačním dovednostem učit a naučit. Vždyť nepřipravení uživatelé se mohou připravit o mnohé pertinentní informace, které na ně v knihovně čekají.

ALEŠ HRAZDIL (hrazdil@svkos.cz)

^{*)} Tichá, L., Žižková, Š. Knihovník za katedrou. In Celostátní poradna vysokoškolských knihoven, Ostrava, 9.–10. listopadu 1999. [online]. (Cit. 30. 1. 2006). Dostupné na: <http://knihovna.vsb.cz/cpvsk1999/sbornik/ticha.hp>

HISTORIA MAGISTRA

Parlament a tisk 1948–1968

Parlamentní knihovna ČR připravila v březnu 2006 výstavu periodického tisku ze svých historických fondů, při jejíž realizaci spolupracovala s Knihovnou Národního muzea. Výstava, která je už čtvrtou v pořadí, byla instalována v kuloárech Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Navazuje na předchozí z let 1999, 2001 a 2003, které sledovaly utváření vztahu mezi parlamentním politickým prostředím a tiskem v konstitučním období habsburské monarchie, v meziválečném Československu a krátce po druhé světové válce.

Letošní výstava se věnovala dvacetiletí upevňování komunistického režimu zakončenému pokusem o jeho reformu. Zájemci si mohli prohlédnout ukázky tiskové propagandy a doklady manipulace veřejným míněním, které nejhroživěji vystavují při čtení novin z doby politických procesů v padesátých letech. Značně kontrastně k zmiňovanému období působily noviny a časopisy v krátkém úseku tzv. Pražského jara, které vyvrcholilo v roce 1968 zrušením cenzury. Ovšem další rok už znamenal opětovný návrat tisku k postavení tlumočnicka stanovisek oficiální politické reprezentace.

Podle slov PhDr. Karla Sosny, ředitele Parlamentní knihovny ČR, by další plánovaná výstava reflektující vztah Parlamentu a periodického tisku měla představit období od nástupu normalizace až do listopadu 1989.

Ředitel Parlamentní knihovny dr. Karel Sosna zahajuje výstavu

Foto z archivu Parlamentní knihovny ČR

Živoucí dílo Hanse Christiana Andersena

Hans Christian Andersen: Povídky a pohádky. Ilustroval Cyril Bouda. Přeložili Božena Köllnová – Ehrmannová, František Fröhlich, Oldřich Liška, Břetislav Mencák, Jan Rak, Jiřina Vrtišová. Doslov F. Fröhlich. Praha: Albatros 2005.

Dvousté výročí narození Hanse Christiana Andersena (1805–1875) nezůstalo u nás bez zájmu, vydávány jsou výběry jeho pohádek v osvědčených edicích i překladech, k jeho dílu se vrací odborná i čtenářská veřejnost. Mezi tyto počiny patří i upravená reedice známého dvoudílného výběru *Pohádek a povídek* kolektivu překladatelů, vydaného poprvé v roce 1953 a ilustrovaného Cyrilem Boudou. Mnozí jistě tento výběr vlastní ve svých rodinných knihovničkách, vyšel krátce na to podruhé v roce 1955. V novém vydání byl druhý díl přejmenován na *Povídky a pohádky*, doplněn zasvěceným doslovem Františka Fröhliche a překladem jeho pohádky *Návští skřítků*. Fröhlich je autorem nových překladů Andersenových pohádek i vykladačem vývoje překladů a translatických problémů s nimi spjatých (Dějiny a současnost 2005, číslo 6).

Stejně jako nad vydáváním Andersenových pohádek v českých překladech (od 60. let 19. století) je neméně zajímavé zamyslet se nad neutuchajícím zájmem recepčním. Jistě se nebudeme přit, že Andersen není jen kanonickým autorem dánské literatury, ale i kanonickým autorem světovým (v současné recepci roven hodnotě děl např. Shakespeara). Na téma, proč se chudý synek ševce z Odense stal tak slavným autorem a proč zrovna svými pohádkami, bylo napsáno již mnoho studií (u nás Jan Červenka, Helena Březinová aj.). Celkem se shodneme na základních novátorských rysech jeho tvorby – byl zaujatým vypravěčem, jeho jazyk byl na svou dobu novátorsky hovorový a expresivní, své náměty často čerpal tvořivě z lidové slovesnosti a literárních námětů, byl vnímavý k sociálním problémům. Jako první dovedl vdechnout život obyčejným věcem a umisťoval je do všedních prostředí – jeho příběhy se doslova odehrávají kdekoli. Ale

zejména zůstal věren svému dětskému vnímání, spojenému se schopností stále se podívat lidem a věcem kolem sebe, nově je imaginativně uchopit a přetvářet. V tvorbě Andersenovi napomáhala jeho zvýšená citlivost, nejednoduchá cesta ke vzdělání a celoživotní zvědavost. Je tedy považován ve světovém kontextu za zakladatele autorské pohádky, ale zde již v určování genologické charakteristiky trochu vázneme. Neustále se totiž přemílá otázka vhodného adresáta pro Andersenovy pohádky – je jím skutečně dětský čtenář? Ptáte-li se děti, odpoví vám, že se jim líbí jen některé a že se jim zdají přijatelné jen pro svou atmosféru. Andersenovy pohádkové příběhy v sobě nesou smutek a bídu světa, často nekončí happy-endem. Adresátem tedy zřejmě bude čtenář, který je pro tuto četbu naladěný a ani tak nezáleží na jeho věku.

Jinou otázkou je vývoj recepce Andersenových pohádek v literární výchově, pro výběr školní četby se volí osvědčené texty (*Křesadlo*, *Císařovy nové šaty*, *Sněhová královna*, *Statečný cínový voják*). Čtenář se k těmto textům a hlavně jiným málokdy vrací později na středních školách, považuje je za četbu dětskou anebo ponechanou vlastnímu zájmu. Zjistila jsem si na seminářích věnovaných literatuře pro děti a mládež, jak jsou studenti bohemistiky překvapeni z opakované četby Andersenových pohádek, dokázali rychle pochopit, že jim interpretace přináší nové poetologické podněty (např. ve způsobu užití ironie) a zážitky. Fröhlich ve svém doslovu analyzuje dobové kritické přijetí Andersenových pohádek a výstižně píše, že pohádky měly působit jen jako výchovné příběhy, které „*musejí mít poslání, nesmějí jen bavit*“, ale i v dobové kritice nalézá základní Andersenův pohled na svět – *naivitu jeho vyprávění, která byla v dětské optice pohádek namístě*.

Troufám si tvrdit, že právě tento výběr šestačtyřiceti *Povídek a pohádek* je málo čtenářsky rozšířený, výše jmenované pohádky jsou obsaženy v předchozím svazku (*Pohádky a povídky*, 2003).

I v tomto souboru se setkáme s folklorními pohádkovými látkami známými i u nás z variant K. J. Erbena, Boženy Němcové i jiných sběratelů (*Co dělá táta, to je vždycky správné* – O stařečkovi, který měnil...) anebo *O hloupém Honzovi*. V sociálně laděných povídkách jako *Nebyla k ničemu*, *Zahradník a panstvo* nebo *Dětské povídání* jsou patrné Andersenovy autobiografické vzpomínky, v nichž se projevuje jako vnímavý pozorovatel lidských tužeb. Měl nesmírný cit pro vystižení generačních proměn i nadšení pro nový technický pokrok (*Pradědek*, *Velký mořský had* aj.), ale vždy s určitou

dávkou skepse („*Lidé jsou chytřejší, ale ne lepší*“). Půvabné miniatury jsou založeny na detailním pozorování života a jeho radostí (*Co říkala celá rodina*, *Tetička*). V pohádkových příbězích *O dívce, která šlápla na chléb* a *Něco klade důraz na křesťanské hodnoty*, v nichž je zřetelná moralizující pointa – i nejobyčejnější lidská činnost si zaslouží uznání a pokoru.

Mohli bychom dále uvádět další příběhy z tohoto svazku jako třeba ty, v nichž dokázal hravě a přitom s filozofickým podtextem vyjádřit pomíjivost našeho bytí (*Starý náhrobní kámen*, *Sněhulák* aj.) Andersen nás tak stále překvapuje svým mnohostranným podobenstvím našeho života, které nezestárlo, ba naopak, ukrývá stálou aktuální výpověď i pro budoucí čtenáře.

JANA ČENKOVÁ

j.cenkova@centrum.cz

Obecné dobré podle Melantricha a Veleslavínů

Rád bych alespoň stručně upozornil na pozoruhodnou knihu PhDr. Mirjam Bohatkové, CSc., *Obecné dobré podle Melantricha a Veleslavínů* vydanou *Univerzitou Karlovou v Praze v Nakladatelství Karolinum* a prezentovanou veřejnosti 23. listopadu roku 2005. Ve své ojedinělé publikaci, jež je výsledkem dlouholetého zaujetí, seznamuje autorka s činností dvou nejslavnějších tiskařských a vydavatelských domů – Jiřího Melantricha a rodiny Veleslavínů (1547–1585). Tito dva významní představitelé skloubili podnikatelské záměry s odvážnými a finančně náročnými edičními projekty ku prospěchu společnosti, tedy ku prospěchu „obecně dobrého“.

M. Bohatková v publikaci předkládá výsledky svého vědeckého postupu, jehož základem je podrobné vyhledávání a hodnocení pramenů k činnosti obou tiskáren. Podává výklad životních osudů protagonistů, jejich postoju, snah a aktivit v současné společnosti; zároveň zasazuje jejich tiskařskou a vydavatelskou činnost do kontextu doby. Pečlivý soupis knižní produkce, o níž se Melantrich a Veleslavínové přičinili, autorka doplňuje rozbohem a charakteristikou tisků.

Publikace je opatřena jmenným rejstříkem a obsáhlou bibliografickou přílohou.

PAVEL PEŠTA (pesta@mzk.cz)

SERVIS ČTENÁŘE

Napiš básničku

**Knihovna Jana Drdy pořádá
2. ročník VELKÉ SOUTĚŽE PRO DĚTI
ZÁKLADNÍCH ŠKOL**

Ty nejzajímavější přednese básnička Olga Fikrová a některé i zhudební a zazpívá šansonierka Marta Němcová v komponovaném pořadu ve čtvrtek 5. října 2006. Výherce čekají knižní ceny.

Své básně přineste do kteréhokoli oddělení Knihovny Jana Drdy v Příbrami nebo pošlete e-mailem na adresu: knihovna@kjd.pb.cz **Nezapomeňte uvést své jméno, školu a třídu, věk a adresu domů, pokud máte, tak i e-mail.** Uzávěrka soutěže je 15. června 2006.

Náročný ediční projekt z oblasti techniky úspěšně uzavřen

V současném světě specializace každý, kdo chce uspět ve své profesi, musí vlastní úzce vymezený obor činnosti ovládat stále detailněji. Nechce-li však připustit, aby se mu jeho profesionalita stala brzdou, musí se čas od času porozhlédnout také po jiných luzích lidského vědění. Řešení mezi touto potřebou úzké odbornosti a širokým záběrem všeobecného technického vzdělání nabízejí i v dnešní „multimediální“ době různé encyklopedie a naučné slovníky, kterých není nikdy dost. Svoje o tom věděl již před 130 lety knihkupec a nakladatel Jan Otto a svým naučným slovníkem si v Čechách postavil papírový pomník. Jménem vrchní redakce tehdy oslovil slovy klasika potenciální abonenty matematik a fyzik univ. prof. Dr. F. J. Studnička: „Neb, kdo ví, kde se může poučiti, jest již poučen“.

Protože od vydání původního pětidílného *Technického naučného slovníku* uplynuly více než čtyři desítky let naplněných převratným rozvojem vědy a techniky a s ním spojenými změnami života celé společnosti, lze jednoznačně přivítat úspěšné uzavření projektu největšího výkladového slovníku z oblasti techniky u nás, jehož osmý – poslední – svazek vyšel na podzim roku 2005.

Slovník je určen všem zájemcům o současnou techniku a technologii i související teoretické obory, o rychlou, kvalitní a aktuální informaci z těchto oborů, kde nejsou odborníky; zdůrazňuje novinky, ale uvádí i starší terminologii, stručnou historii se zaměřením na příspěvek českých odborníků a nejružnější zajímavosti z jednotlivých oborů techniky. Kompletní **Technický slovník naučný** v rozsahu 330 autorských archů zahrnuje ve svých osmi svazcích na celkem 3711 stránkách téměř 40 000 hesel, která jsou průběžně doplněna 2481 černobílými ilustracemi a 130 tabulkami. V každé knize je osm stran barevné přílohy obsahující 453 tematicky zaměřených ilustrací.

Od roku 1997, kdy začaly první přípravné práce, přes rok 2001, kdy vyšel první svazek, až po rok 2005, kdy celý projekt vydáním posledního svazku skončil, pracovalo spolu s redaktory Encyklopedického domu na díle více než 150 externích autorů a konzultantů z řad vysokoškolských pedagogů i předních odborníků z praxe. Knihy vycházely za podpory ČVUT v Praze, VUT v Brně, VŠB-TU v Ostravě, České matice technické a částečně i Grantové agentury ČR.

(tes)

JAK VYSLOVOVAT JMÉNA CIZÍCH AUTORŮ

Rubriku připravujeme ve spolupráci s Jednotou tlumočnicků a překladatelů, tituly do ní vybíráme z nabídky nakladatelů.

ASHLEY, Mike [ešly, majk]: *Velká kniha římských detektivek*
 BLACKLEDGEVÁ, Catherine [blekledžová, ketrin]: *Vagina*
 BROOKESMITH, Peter [brúksmis, pítr]: *Odstřelovač. Výcvik, technika, zbraně*
 CONNELLY, Michael [konely, majkl]: *Poslední šance*
 EDDINGS, David [edinks, dejvid]: *Diamantový trůn – Elenium*
 GARDNER, Erle Stanley [gárdnr, érl stenly]: *Případ falešné staré panny*
 HIAASEN, Carl [hajásn, kárl]: *Naostro*
 MOERS, Walter [moers, valtr]: *Niček a Mřenka*

Z KNIHOVEN...

Výstava Budoucí slavní... již počtvrté

Městská knihovna Sedlčany uspořádala už čtvrtý ročník výstavy s názvem **Budoucí slavní...** Jedná se o výstavku prací uchazečů o přijetí ke studiu na středních a vysokých uměleckých školách v tomto školním roce. Výstava jim měla také usnadnit úvahy o tom, zda mají dost schopností a vytrvalosti, aby jejich úsilí nebylo marné. Vystavené práce nemají odrazo-

vat, ale naopak provokovat zdravé sebevědomí těch následovníků, kteří by se v příštím roce chtěli pokusit o něco podobného. Cesta je to však dlouhá a trnitá a s přípravou k přijímacím zkouškám se nedá otálet...

Slavnostní vernisáž se uskutečnila 2. března 2006 v městské knihovně. Na letošní výstavě se sešlo šest nadějných výtvarnic:

Anna Nádvoříková, Nikol Ryanová, Marcela Stuchlíková, Anna Tauberová, Kateřina Vovsíková a Alena Vyskočilová.

Výstavu, která je součástí komunitního projektu Lukášek (2. část projektu – didaktické výstavy), si zájemci mohli prohlédnout v provozní době knihovny až do 5. dubna 2006.

BLANKA TAUBEROVÁ
 tauberova@knihovna-se.cz

Březen – měsíc internetu

Devátý ročník celostátní kampaně Březen – měsíc internetu byl zaměřen na e-government, zejména na komunikaci úřadů s občany prostřednictvím internetu. Jeho motto bylo **Na úřad přes internet**.

Podle statistického úřadu Eurostat hledá na internetových stránkách veřejné správy potřebné informace jen 12 procent Čechů, což je nejméně v Evropské unii. Naopak české firmy si již na webové stránky úřadů jako zdroj informací zvykly a v rámci EU je dokonce využívají nadprůměrně.

Cílem letošního ročníku bylo ukázat, že už existuje řada velmi hodnotných webů a aplikací orgánů veřejné správy, které občanům ušetří hodně času a poskytnou množství užitečných informací.

Některé dokonce uspěly i v mezinárodním srovnání a byly oceněny v několika soutěžích.

Knihovna Jana Drdy se letos opět připojila k této celostátní kampani. V rámci Března – měsíce internetu připravila pro své návštěvníky:

- řadu propagačních letáků, které pomohou při vyhledávání informací na internetu;
- ve všech odděleních pro děti byl internet po celý měsíc březen zdarma;
- rovněž dětem byla na závěr Března – měsíce internetu určena oblíbená *Noc s Andersenem*, tentokrát nejen v ústřední půjčovně pro děti na nám. T. G. Masaryka, ale i v pobočce na Březových Horách;

- 1. března vypsala 2. ročník soutěže pro děti *Napiš básničku*, která se v loňském roce setkala s velkým zájmem. Vybrané básně opět zhudební šansoniérka Marta Němcová. Ve finálovém pořadu, který se uskutečnil ve čtvrtek 5. října 2006 je zazpívá a výběr básní přednese básnička Olga Fikrlová.

NAĎA ČÍŽKOVÁ

Do čísla přispěli >

■ PhDr. Václav Babička – Ministerstvo vnitra ČR ■ PhDr. Stanislav Čumpl – FF UK ■ Mgr. Libuše Foberová – SU v Opavě ■ PhDr. Aleš Hrazdil – Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě ■ Lubica Korgová – Lékařská knihovna FN v Nitra ■ Hana Lacinová – Krajská knihovna Vysočiny ■ Petra Šicová – Univerzitní knihovna Univerzity Hradec Králové ■ Sylva Šimsová – Londýn, Velká Británie ■ Lidmila Šviková – Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích

Zdroje jsou dostupné v knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

Městská knihovna v Helsinkách (Helsingin Kaupunginkirjasto) byla založena v r. 1860 a nyní je největší veřejnou knihovnou v tomto městě. V r. 2004 měla 500 zaměstnanců a ve fondu shromáždila cca 2 000 000 jednotek. Knihovna je součástí sítě HelMet. Tento akronym označuje síť, kterou tvoří městské knihovny v Espoo, Helsinkách, Kaunia-inen a Vantaa. Činnost spolupracujících knihoven je koordinována řídicí skupinou složenou z ředitelů knihoven. Databáze sítě HelMet je k dispozici také v angličtině a švédštině.

(http://www.lib.hel.fi/?lang_id=EN; Helsinki City Library : annual report 2004 / ed. Sari Lehtikoinen. – Helsinki : Helsinki City Library, 2005. – 52 s. : il.)

Literárně informační centrum v Bratislavě uskutečnilo v loňském roce výzkum informačního chování žáků čtvrtých tříd základních škol. Bylo zjištěno např., že z celkového počtu 1500 dotazovaných dětí jich má 21 % vlastní počítač, dalších 34,7 % se o něj dělí se sourozenci. Ve 44,3 % domácností děti svůj vlastní počítač nemají. V používání počítače se projevily rozdíly mezi městskými a vesnickými dětmi, který se však stíral u těch vesnických dětí, které chodí do školy ve městě. Děti mají také přístup k počítači jinde než doma, např. ve škole. Ve skupině dětí, které počítač používají, je pak nejfrekventovanější činností hraní počítačových her. K tomu se přihlásily asi čtyři pětiny dětí z těch, které počítač používají. 13,6 % z těchto dětí používá počítač na psaní denně, dalších 32 % jednou až dvakrát týdně a 29,4 % počítač ke psaní nepoužívá. Třetina z dětí využívajících počítač vyhledává alespoň jednou týdně informace na internetu nebo pracuje s CD-ROM.

(*ITlib*. – Roč. 9, č. 4 (2005), s. 40–41)

Knihovna P. O. Hviezdoslava v Prešově oslavila 80. výročí svého založení uspořádáním knižního festivalu. Festival se konal od 28. do 30. září 2005 pod názvem Prešov čte rád. Pořadatelé vyhodnotili celoroční soutěž o nejlepšího dětského čtenáře a uspořádali tvůrčí dílnu Není kniha jako kniha, ve které děti pod vedením výtvarnice tvořily artefakty z vyřazených knih. V rámci festivalu byla vyhodnocena překladatelská soutěž Řeč mého domova. Jednou z nejvýraznějších festivalových akcí byla Čítariáda, hlasité čtení knihy Rozprávky o Pre-

šově od Vladimíra Semana, na prešovském náměstí. Kromě pozvaných hostů se nakonec zúčastnilo i několik náhodných kolemjdoucích. Nechyběly tradiční akce jako jsou autogramiády a besedy se spisovatelem. Pro knihovníky uspořádali odborný seminář Děti, knihy a my.

Bulletin Slovenskej asociácie knižníc. – Roč. 13, č. 4 (2005), s. 17–23)

Krajská pobočka Spolku slovenských knihovníků Bratislavského kraje pravidelně uděluje cenu Knihovník roku. O tom, kdo bude držitelem ocenění, rozhodují v anketě sami knihovníci. Poprvé se anketa uskutečnila v průběhu 8. ročníku mezinárodního knižního veletrhu Bibliotéka 2000, který se konal na výstavišti bratislavské Incheby ve dnech 9.–12. 11. 2000. V zatím posledním ročníku se o titul podělili ing. Alojz Androvič, CSc. a Anna Gratzerová. (http://www.kniznica-ruzinov.biz/swift_data/source/pdf/obcasnik2.pdf, <http://www.cvtisr.sk/itlib/regist01.htm>, *ITlib*. – Roč. 9, č. 4 (2005), s. 39)

V září 2005 se konal v Brazílii 2. světový kongres uživatelů CDS/ISIS. Ze střední a východní Evropy se ho zúčastnili knihovníci z Polska a Litvy. Hlavní materiály lze nalézt na adrese <http://w2isis.icml9.org/?lang=en>.

(*Knižnica*. – Roč. 6, č. 10 (2005), s. 40)

Nikoli pro neprofesionální literární autory, ale pro kritiky je určena soutěž, kterou vyhlásila Knihovna P. O. Hviezdoslava v Prešově. Jmenuje se Čitateľský denník roka, nejedná se však o běžnou formu známých čtenářských deníků, ve kterých žáci zapisují obsahy přečtených knih. Děti musí vyjádřit svůj názor na přečtené dílo, mělo by vlastně jít o recenze. Organizátoři slibují, že slovenským autorům bude posudek jejich díla doručen, a nejlepší recenze budou zveřejněny v tisku.

(<http://www.kniznica-poh.sk/>)

Na stránkách Univerzitní knihovny v Bratislavě zpřístupnili na URL <http://www.ulib.sk/index/go.php?id=1687> plné texty z děl slovenských klasiků. Výběr je zatím poměrně omezený, ale i tak je to zajímavý zdroj pro čtenáře českých knihoven. Báze je součástí projektu Pamäť Slovenska. Její hlavní stránka se seznamem děl obsahuje i odkaz Slovenská poézia v polštine (plné texty), který vede k polskému plnotextovému zdroji.

(<http://www.ulib.sk/index/go.php?id=669>)

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

CALIMERA : cultural applications : local institutions mediating electronic resources : final report, May 2005. / CALIMERA : kulturní aplikace : zprostředkování elektronických zdrojů místními organizacemi. Závěrečná zpráva, květen 2005. / [Brussels] : European Commission, 2005. – 24 s.

Kga 7.759/B

Final announcement : World Library and Information Congress : 72nd IFLA General Conference and Council : Seoul, Korea, 20–24 August 2006 : Libraries : dynamic engines for the knowledge and information society. / Konečná zpráva : Světový knihovnický a informační kongres : 72. generální konference IFLA : Soul, Korea 20.–24. 8. 2006. Téma konference: Knihovny – dynamické stroje pro znalostní a informační společnost. / Seoul : National organising committee WLIC, [2005]. – 50 s. : il.

Kpb 7.801/B

HABERMANN, Alexandra – KITTEL, Peter : Lexikon deutscher wissenschaftlicher Bibliothekare : die wissenschaftlichen Bibliothekare der Bundesrepublik Deutschland (1981–2002) und der Deutschen Demokratischen Republik (1948–1990). / Slovník německých vědeckých knihovníků. Vědeckí knihovnické Spolkové republiky Německo (1981–2002) a Německé demokratické republiky (1948–1990). / Frankfurt am Main : Klostermann, 2004. – 232 s. – (Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie ; Sonderheft 86)

Krb 35.658

IGUMNOVA, N. P. : Bibliotečnoje zakonodatel'stvo stran SNG : istorija i sovremennoje sostojanije. / Knihovnické zákonodárství zemí Společenství nezávislých států. Dějiny a současný stav. / Moskva : Paškov dom, 2004. – 23 s.

Kib 7.810/B

Libraries, globalisation and cooperation : papers from the international conference held in Sofia, Bulgaria, 3–5 November 2004. / Knihovny, globalizace a kooperace. Materiály z mezinárodní konference v Sofii (Bulharsko), 3.–5. 11. 2004. / Sofia : „St. Kliment Ohridski“ University of Sofia, 2005. – 310 s. : il.

Kfe 35.920

Automatizace knihovnické a informační činnosti The DigiCULT Report : technological landscapes for tomorrow's cultural economy : unlocking the value of cultural heritage : executive summary : January 2002. / Technologický prostor pro zítřejší

ekonomiku kultury. Otevření hodnot kulturního dědictví. Stručný přehled – leden 2002. / Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2002. – 65 s. *Abdf 7.198/B* Managing electronic records / ed. by Julie McLeod and Catherine Hare. / Řízení elektronických záznamů. / London : Facet, 2005. *Abdf 36.056* Scholarly publishing in an electronic era : International yearbook of library and information management 2004–2005 / ed. by G. E. Gorman and Fytton Rowland. / Vědecké publikování v elektronické době. Mezinárodní ročenka knihovnického a informačního managementu. / London : Facet, 2005. – 219 s. *Abdf 36.054*

Organizace knihovních fondů

CURTIS, Donnelly : E-journals : a how-to-do-it manual for building, managing and supporting electronic journal collections. / Elektronické časopisy : příručka pro budování, řízení a podporu fondů elektronických časopisů. / London : Facet, 2005. – 421 s. *Oaab 35.667*

Guidelines for audiovisual and multimedia materials in libraries and other institutions / Bruce Royan, Monika Cremer et al for the IFLA Audiovisual and Multimedia Section. / Směrnice pro audiovizuální a multimediální materiály v knihovnách a ostatních institucích. / Hague : IFLA Headquarters, 2004. – 21 s. – (IFLA Professional Reports ; no. 80) *Oaae 35.982*

KLIJN, Erwin – De LUSENET, Yola : SEPIADES : cataloguing photographic collections. / Katalogizace fotografických sbírek. / Amsterdam : European Commission on Preservation and Access, 2004. – 48 s. : il. *Od 7.778/B*

Sítě knihoven

Národní knihovna ČR : máme jen šest let. Praha : Národní knihovna ČR, 2005. – 1 videodisk (DVD) : zvuk., barev. *Tab 348/DVD*

The picture of re-opening The National Library of Iraq. / Obraz znovuootevřené Národní knihovny Iráku. / Bagdad : National Library of Iraq, 2002. – 1 elektronický optický disk (CD-ROM)

Taa 329/CD-ROM

Rozbor činnosti vybraných knihoven poskytujících VKIS v Moravskoslezském kraji v roce 2004 / zpracovaly Marie Šedá a Pavlína Švrčinová. Ostrava : Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, 2005. – 20 s., 27 příl. : il.

Kqn 7.807/B

**Vybráno z databáze NIPOS
Článeková bibliografie**

BOROTÍN (440 obyv., okres Blansko) • Do prostor OÚ a kulturního domu v Borotíně se v r. 2006 přestěhuje místní knihovna, která bude mít bezbariérový přístup. Stěhování je naplánováno do poloviny roku. (Rovnost-Deník Blanenská, 1. 2. 2006)

ČR • Svět knihy, s.r.o., a Svaz českých knihkupců a nakladatelů vyhláší soutěž na podporu literárního a verbálního projevu dětí a mládeže. Projekt kampaně na podporu čtení knih v ČR nazvaný Rosteme s knihou oslovuje pedagogy, knihovníky a všechny další, kteří pracují s dětmi. Pro věkovou kategorii 6–15 let je určena jednokolová soutěž pod názvem To si přečti, která vyvrcholí na veletrhu Svět knihy Praha 2006 (4.–7. 5.). Soutěžící mají vytvořit maximálně jednostránkový text „obhajobu oblíbené knihy“, který by měl přesvědčit kamarády, aby si doporučenou knihu také přečetli. Lektor (učitel, knihovník ap.) provede výběr pro semifinále a zašle maximálně 5 příspěvků na Svět knihy, s.r.o. Na veletrhu budou vyhlášeni autoři, kteří se umístili na 1.–3. místě. Vítězové své díla přečtou před veletržním publikem. Další jednokolová soutěž je určena věkové kategorii 10–18 let. Soutěžící napíší v rozsahu maximálně 10 slov návrhy vtipného sloganu na propagaci čtení knih. Lektor (učitel, knihovník ap.) provede výběr pro semifinále a na Svět knihy zašle 10 příspěvků. Slogany budou hodnotit odborníci na reklamu, nejlepší práce budou využity v propagačních materiálech k veletrhu a kampani „Rosteme s knihou“. (Knižní novinky, č. 4, 2006)

FULNEK (6000 obyv., okres Nový Jičín) • Knihovna ve Fulneku zaznamenala v r. 2005 téměř 30 000 výpůjček, z toho 7000 z dětského oddělení. Knihovna zaregistrovala 579 čtenářů, z toho 212 dětí, celkem ji navštívilo 6084 osob. Nakoupila 348 knih z oblasti beletrie pro dospělé, 165 pro mládež, 214 z naučné literatury pro dospělé a 68 pro mládež. Dále odebírala 68 různých periodik, uspořádala 63 besed, kterých se zúčastnilo 1156 dětí. (Novojičínský deník, 1. 2. 2006)

MLADÁ BOLESLAV (43 000 obyv.) • V okrese Mladá Boleslav nebyl nikdy přerušen výkon regionálních knihovnických funkcí. Poté, co se mladoboleslavská knihovna stala městským zařízením, však

doznal určité změny. Vloni na výkon regionálních funkcí vyčlenila 1,35 mil. Kč, z toho na nákup knih do výměnných souborů 330 000 Kč. Od ledna 2006 je podle nové koncepce podpory knihoven ve Středočeském kraji tato knihovna jednou z pěti, které jsou pověřeny zajišťováním regionálních funkcí, a to pro 159 knihoven (z toho 19 profesionálních a 140 malých, neprofesionálních). Cílem nového způsobu je snížení mzdových a režijních nákladů a posílení částky určené na nákup výměnných souborů. Městská knihovna v Mladé Boleslavi také nabízí zvukové knihy nevidomým a slabozrakým uživatelům. V současnosti této možnosti využívá 20 zájemců, jednou či dvakrát ročně je fond doplňován výměnnými soubory. Roční registrační poplatky činí pro dospělé 130, pro žáky, studenty a seniory 70 Kč. Tito uživatelé mají bezplatný přístup na internet na šesti počítačích. Knihovna nedávno realizovala akci Čteme dětem, jejímž cílem bylo přivést děti zpět ke čtení knih. Protože má mnoho čtenářů slovenské národnosti, požádala ministerstvo kultury o grant, jehož prostřednictvím získala peníze na nákup slovenských knih. Před čtyřmi lety navázala spolupráci s Malokarpatskou knihovnou v partnerském městě Pezinok. (Místní kultura, č. 1–2, 2006)

PŘÍBRAM (35 000 obyv.) • Příbramská Knihovna Jana Drdy vyhlásila 10. ročník celostátní literární soutěže pro mládež. Nese název Příbram Hanuše Jelínka a je určena autorům poezie a prózy ve věku od 12 do 23 let. Uzávěrka je 30. 4. 2006. Soutěžní práce mají být původní a dosud nepublikované. (Lidové noviny, 17. 2. 2006)

ŠPINDLERŮV MLÝN (1300 obyv., okres Trutnov) • Do modernizace Turistického informačního centra a Městské knihovny investovali ve Špindlerově Mlýně více než 500 000 Kč. V multifunkční místnosti budou výstavy výtvarného umění, promítání filmů s horskou tematikou a kino. (Krkonošské noviny, 11. 1. 2006)

ÚSTÍ NAD LABEM (94 000 obyv.) • Severočeská vědecká knihovna a Severočeský klub spisovatelů vydaly publikaci nazvanou Ústecká veřejná knihovna 1945–2005. Kniha obsahuje vzpomínky pracovníků této instituce. (Knižní novinky, č. 4, 2006)

—**Dotaz:** Je pravda, že anglické knihovny na sebe berou úlohu seznamovacích kanceláří?

—**Odpověď:** Ve snaze podpořit kulturně-osvětovou činnost, anglické veřejné knihovny už odedávna podporovaly zájmové kroužky tím, že jim pronajímaly knihovní prostory nebo jim pomáhaly organizovat program. V předměstské knihovně, kde jsem před 40 lety pracovala, se scházely kroužky filatelistů, básníků, výtvarných umělců a žen v domácnosti, které se učily francouzsky.

Dnes knihovnám k této osvětové motivaci přibyla touha zvýšit knihovně počet uživatelů. Vznikají různé akce na podporu četby, například čtenářské kroužky (reading groups).

Knihovna hrabství Hampshire uvádí čtenářské kroužky na své webové stránce takto: „Čtenářské kroužky umožňují sdílet s ostatními osobní zážitky z četby.“ (www.hants.gov.uk/library/turnthepage/reading-groups/index.html).

Čtenářské kroužky pochopitelně působí i mimo knihovny. Podporuje je celostátní organizace *National Literacy Trust* (www.literacytrust.org.uk/index.html).

Minulý týden byla v televizi zpráva o seznamovacím večeru nad knihami v knihovně londýnské čtvrti Whitechapel. V rámci programu *Get London Reading* (www.getlondonreading.co.uk/2006/challenge/readdate.php4) byly ve třech londýnských veřejných knihovnách zorganizovány programy založené na metodě *Speed dating*. Účastníci mají tři minuty na rozhovor o knihách s partnerem opačného pohlaví. Účastník rozhodne o každém partnerovi, zda by si přál se s ním setkávat v diskuzní skupině čtenářského kroužku nebo si s ním osobně vyměňovat knihy. (www.ideastore.co.uk/index/PID/143; www.getlondonreading.co.uk/2006/challenge/readdate.php4)

Se zájmem jsem se na tu televizní zprávu dívala. Kamera nám nakonec ukázala mladého muže, který s úsměvem řekl, že se mu líbily tři ženy, ale že nám nepoví, které to jsou. Po něm následovala oduševnělá a už ne mladá žena, která řekla, že toho pravého muže zatím nenašla – ani tady.

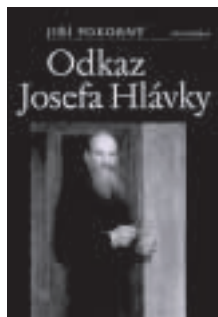
S nápadem seznamovacího večera v knihovně přišla první British Library v zimě 2004 pod názvem *Mingle*, což znamená „mísit se ve společnosti“ (ale zároveň je to slovní hříčka na *single* – svobodný).

Večerní program *Mingle* v British Library byl uspořádán v souvislosti s výstavou rukopisů milostných dopisů. Účastníci, u kterých se předpokládalo, že jsou svobodní, si mohli prohlédnout výstavu a nad skleničkou vína pohovořit s ostatními. Vitriny s rukopisy byly ozdobeny balonky ve tvaru srdce. Organizátorka prohlásila, že knihovny jsou romantická místa pro ty, jejichž myšlenky jsou podnětné.

Sešla se tam více než stovka mužů různého věku, kteří hledali inteligentní ženy s kulturními zájmy. Účastníci byli identifikováni pouze nálepkami s nápisy jako *Adam hledá Evu* nebo *Titanie hledá Oberona*. (www.arts.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2004/02/14/nluv14.xml)

Setkání *Mingle* mělo velký úspěch a v roce 2005 bylo zorganizováno další, tentokrát v souvislosti s výstavou o Nobelově ceně. Večer byl propagován pod heslem *Milujete vědu a chcete svou lásku sdílet?* Lístky byly velice brzo rozebrány. (www.bl.uk/mingle.html?EMK_WEB_BMri10_LK13_2005_11_25; www.bl.uk/newsletters/ri_newsletter.html)

Takže vám radím, hledáte-li svou Evu nebo svého Oberona, objednejte si lístky na *Mingle* 2006 včas. Třeba tam najdete i nějakého knihovníka, event. knihovnici.

Jiří Pokorný **Odkaz Josefa Hlávky**

Historická práce se zabývá institucemi, které jsou spjaty se jménem největšího mecenáše v českých dějinách, architekta Josefa Hlávky (1831–1908), a sleduje, jak se v jejich osudech i v osudech jejich představitelů odrážela historie 20. století: závěr existence habsburské monarchie, první republika, německá okupace, komunistický režim i naše současnost. Jde především o Českou akademii věd a umění, založenou r. 1890, předchůdkyni dnešní Akademie věd ČR, ale také o nadaci, jež kupodivu přečkala i dobu komunistického režimu, o studentské koleje a o dnes už málo známý Národohospodářský ústav, jehož zánik na počátku 50. let byl provázen politickým soudním procesem.

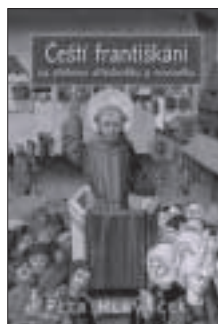
• 304 str., 8 str. obráz. příl., váz., 195 Kč

Josef Förster **Behaviorismus a psychoreflexologie v historické tradici československé psychologie**

Práce je informativním a hodnotícím přehledem reflexe behaviorismu a psychoreflexologie v československé obecné, osobnostní, pedagogické a vývojové psychologii, psychoterapii, zoopsychologii, ale i v pedagogice a jiných společenskovedních disciplínách. Akcentuje zvláště rozvoj behaviorismu v 20.–30. letech 20. století.

Jedná se o historickou studii – svého druhu u nás ojedinělý příspěvek k dějinám československé psychologie.

• 220 str., brož., 190 Kč

Petr Hlaváček **Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku**

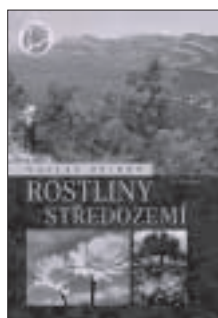
Historická práce se zabývá dějinami františkánského řádu v českých zemích ve velmi složitém období od poloviny 15. století zhruba do roku 1530, v němž se františkáni museli neustále vyrovnávat s nelehkým postavením příslušníků minoritní římskokatolické církve, ale i s národnostními střety a s rivalitou farního kléru a příslušníků ostatních řádů. Autor líčí také osudy výrazných osobností, jež v té době ve františkánském řádu u nás působily.

• 220 str., 8 str. obr. příl., váz., 260 Kč

Oldřich Fejfar, Pavel Major **Zaniklá sláva savců**

Na základě zajímavých a nevhledných nálezů z významných světových lokalit se autoři pokusili o rekonstrukce unikátních vyhynulých savců z období třetihor. Snaží se hledat širší souvislosti a všimnout si i vývoje, původu či spletitých migrací těchto zvířat. Rekonstrukce jsou ztvárněny na barevných dvoustranách doprovázených informativním textem. Další texty pak vysvětlují vznik rekonstrukcí a jsou doplněny přípravnými skicami i snímky významných nálezů. Kniha se nepokouší ve svém rozsahu zobrazit všechny fosilní typy savců, ale vybírá ty nejzajímavější, nejbizarnější či nejkrásnější a zároveň takové, pro které jsou k dispozici spolehlivé a kvalitní fosilní podklady.

• 280 str., 77 bar. tab., 200 perokreseb, váz. s přeb., 490 Kč

Václav Zelený **Rostliny Středozeemí**

V první publikaci o rostlinstvu Středozeemí od českého autora je popsáno více než 300 rostlinných druhů z této oblasti. Autor se zaměřil nejen na časté domácí, hlavně pobřežní druhy rostlin, ale i na řadu druhů z jiných oblastí světa, které ve Středozeemí zdомácněly nebo se zde často pěstují jako okrasné rostliny.

• 408 str., 534 čb. a bar. obr., váz., 260 Kč

ACADEMIA

nakladatelství AV ČR,
Legerova 61, 120 00 Praha 2

Knihy si můžete objednat na telefonním čísle 296 780 510, písemně na adrese Academia – expedice, Rozvojová 135, 165 02 Praha 6-Suchbátal nebo prostřednictvím e-mailu: expedice@academia.cz. Skladovanou produkci naleznete na www.academia.cz

VEŘEJNÝM KNIHOVNÁM POSKYTUJEME 10 % RABAT.